

Fondată: 1998
Anul XX

ELANUL

Nr. 189
NOIEMBRIE
2017

REVISTĂ DE CULTURĂ EDITATĂ DE ASOCIAȚIA CULTURALĂ „ACADEMIA RURALĂ ELANUL”
DIN GIURCANI, COMUNA GĂGEȘTI, JUDEȚUL VASLUI

Structuri mentale și cotidiene în Bârladul Marelui Război: cabarete¹, demimondene și spionaj

“Ridicat la înălțimea unei doctrine, spionajul e tolerat ca o necesitate inexorabilă. El e combătut pretutindeni prin contraspionaj. Bănuit de spionaj, străinul e lăsat să lucreze urmărit de aproape de ochi vigilenți. De multe ori i se dau informații false, pe care spionul le plătește scump. E lăsat să comunice știri și date greșite statului care-l plătește. Și nu sunt rare cazurile când au fost pierdute chiar bătălii însemnate din pricina lipsei de perspicacitate a unor spioni. [...] După război vom cunoaște amănunțit toate isprăvile spionajului. Ele vor forma un capitol aparte în istoria modernă și nu unul dintre cele mai puțin interesante.”

(“Steagul”, 29 februarie 1916)

Marcel PROCA

Orașul nostru ca și atâtea altele din Moldova dispunea de o toponimie cu unele din cele mai pitorești și insolite denumiri. Cu timpul, multe din acestea s-au păstrat doar în memoria înclinată spre legende, transmise însă cu nestinsă fervoare de la o generație la alta în chip din ce în ce mai fabulos. Străzi, poduri, mahalale, hanuri, cârciumi, restaurante, grădini de vară, bodegi, birturi cu denumiri curioase pentru urechea bârlădeanului de azi, au alcătuit și continuă să alcatuiască harta unei stări și spiritualități specific urbane: La Morile de vânt, Dranga, Cruceanu, Iamandi, Stavăr, Blank, Macovei, Palaloga, Macovei, Roșu, Adrian Boeriu, Petrea Atanase, reprezintă doar câteva exemple. Cele mai vestite și mai cunoscute au rămas, dincolo de trecerea vremii, cunoscutele restaurante: Plevna (cu dansatoare exotice aduse de la Paris ori de la Viena), Manzavinatos, Renașterea, La Mielul Alb, La Băieții Veseli, Bicaz, La Cerbul de Aur vis-a-vis de Cerbul de Argint, Miorița ori eternul și actualul La Toma Dăscălașu.

Cele mai numeroase și căutate erau pe strada Gării, astfel încât în miticul urban¹ a rămas încetățenită ideea că aici mai întâi a apărut bodega și birtul și mai apoi strada. Un vestit restaurant din Bârladul începutului de secolul XX - era cel intitulat “La Vasile Pascaru” de pe Strada Lirei – în locația denumită popular – Casele Bordei Verde. Lăudându-se promoțional cu un *serviciu conștiincios și prețuri convenabile* oferea diversilor consumatori: mâncăruri calde și reci, cu “renumite” vinuri (ce proveneau bineînțeles din mai puțin cunoscutele, dar mai profitabile după “aghezmuire”, podgorii locale) și diferite băuturi spirtoase – în speță țuica de cazan vândută la țoi, celebra pe atunci *sângeacă*².

- continuare în pagina 5 -

Familia - din perspectiva adolescentului

“Fiecare societate își are adolescentul pe care-l merită”
Carlos Ajaquera

Valeriu LUPU

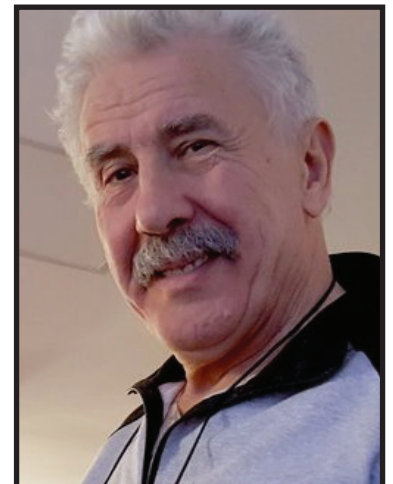
Adolescența - asimilată cu etapa de maximă înflorire somatopsihică în care funcțiile biologice și psihice ating maturitatea ce permite trecerea la etapa de adult, are pe lângă o conotație biologică importantă și o conotație socială cel puțin la fel de importantă. La scara istoriei, indiferent de tipul, mărimea și nivelul de emancipare a unei societăți date, adolescența a fost privită ca zonă existențială ce trebuie să-i asigure perpetuarea și progresul. Acolo unde lucrurile nu au stat așa, sau în evoluția unei societăți date au apărut fenomene ce-i depășeau capacitatea de regenerare, adaptare și implicit supraviețuire, acea societate a dispărut. Împlinirea acestui rol biologic în perspectiva dezideratelor de mai sus nu s-a putut și nu se poate face decât în familie, structura de bază a oricărei tip de societate.

- continuare în pagina 15 -

CRISTIAN PÂNTEA – „SCULPTORUL DE DINCOACE ȘI DE DINCOLO”

Laurențiu CHIRIAC

Fiind acum, pe undeva, pe dincolo, cu liniștea, cu pajiștea sa de Ceruri, **omul de cultură CRISTIAN PÂNTEA** – încremenit pe creștetul înalt al sufletului său – ascultă și acum adierea vântului ce-i cântă trupului eterna sa elegie. Noi, însă - cei care ne-am simțit onorați de cunoașterea cu acest mare artist al Vasluiului - rămânem aici, pe undeva, încercând să ne ridicăm tristețile în cer, atunci când ne amintim cu amărăciune cum vuietul păgân i-a tulburat brusc **Sculptorului** ceasul său mareț de rugăciune, cu șuieratul său pătrunzător, iar acel uliu neprihănit, ca o săgeată neagră și iute, i-a spintecat văzduhurile inimii cu croncănitul său ascuțit și flămând.

- continuare în pagina 18 -

Istoria Bârladului

(urmărire din numărul trecut)

Gheorghe CLAPA

Existența vlahilor și a cumanilor în Moldova este dovedită și de scrierea lui Nichita Acominatos Choniatus: „vlahii au năvălit din nou, împreună cu cumanii și, după ce au prădat cele mai importante regiuni ale țării, s-au înapoiat în ținuturile lor nevătămați. Poate că s-ar fi apropiat chiar de porțile dinspre continent ale capitalei, dacă neamul prea-creștin al rușilor și conducătorii lui, atât dintr-un impuls spontan, cât și ca urmare a rugămintilor arhipăstorului lor, n-ar fi arătat o râvnă vrednică de admirație față de statul romeilor, supărați de faptul că poporul lui Hristos suferea rău din pricina barbarilor, care de mai multe ori în cursul anului luau în robie (romei) și-i vindeau la popoarele necreștine” (cap.VII). Acest citat se referă la lupta dusă de Roman Mstislavici (1199-1205) cneazul Haliciului și al Volhiniei, contra vlahilor și cumanilor.

Cauza reală a intervenției lui Roman Mstislavici este de natură pur economică. Circulația comercială dintre Bizanț și Halici (ca și a celorlalte cnezate rusești, Chiev, Vladimir, Novgorod), se făcea pe apă, urmând cale pe Nipru și apoi pe Marea Neagră. Stabilirea pecenegilor în stepa sudică a Rusiei a închis acest drum (am văzut moartea lui Sviateslav la cataractele Niprului). De altfel, cronică Ipatievscăia arată că nu este siguranță pentru corăbii pe Nipru, fiindcă barbarii au ocupat drumul spre Bizanț. Acum se folosea drumul Moldovei, pe valea Prutului și a Siretului, care era în stăpânirea cumanilor. Față de această situație, Roman Mstislavici a căutat o înțelegere cu Bizanțul, pentru deblocarea drumului comercial dintre principatul său și Imperiul Bizantin. În acest scop, Roman trimite cinci ambasadori la Constantinopol pentru stabilirea unei acțiuni comune, ceea ce se realizează: Roman s-a repezit asupra cumanilor și intrând în țara lor, a ucis și le-a pus în țară. (A se vedea descrierea detaliată a expediției la Nichita Choniates.)

Negustorii ruși erau interesați în comerțul lor cu Bizanțul, căruia îi procura pește sărat, icre, miere și ceară. De aceea se manifestă tendința cnezilor ruși de a ajunge la Dunăre și încercarea lor de a stăpâni acest teritoriu.

Pe temeiul faptelor relatate de cronicile rusești unii scriitori trăiesc într-un mediu de judecăți și de date, din care nu pot să iasă și afirmă că hotarul cnezatului Halici se întindea până la Dunăre și deci Bârladul făcea parte din acest cnezat sub conducerea lui Ivanco Rostislavici, care și-a petrecut un oarecare timp în ținuturile dunărene și și-a luat porecla de Berladnic.

Evenimentele în ansamblul lor trebuiesc explicate sub altă formă; pe de o parte, prin încercările rușilor de a-și așeza posadnici la Dunăre, se căuta deschiderea unui drum de comerț spre Bizanț, iar pe de altă parte, prin existența unor relații politice și familiare dintre Bizanț și cnezii ruși.

Constituirea unor așa-zise domenii în folosul cnezilor ruși trebuie pusă în legătură cu o înțelegere bizantină; se oferă un ținut în cuprinsul Imperiului Bizantin lângă Dunăre.

Documentul din 1134 fiind dovedit a fi un falș, nu-și mai are rațiunea și se pune bază pe el și a se susține că Haliciul își întindea stăpânirea până la Dunăre, sau că Rostislavici a domnit vreodată al Bârlad.

Privitor pe Sveatoslav, acesta și-a făurit planul de a rămâne stăpân la Dunăre; a vrut să mute Rusia în Balcani. Pentru a-l scoate de aci, împărații romeilor au dus lupte crâncene cu el. Acesta este și izvorul cronicii lui Nestor, despre originea dunăreană a slavilor în țara noastră.

Dacă după acești istorici, stăpânirile vremelnice înseamnă supremație și atârnamare de cnezatul Haliciului, atunci cum explică aceștia stăpânirea vremelnică a moldovenilor în afara hotarelor? Vom cita:

La anul 1455 voievodul Petru Aron pune stăpânire pe cetatea genoveză Lerică de la limanul Niprului (Oceacovul de azi) și o stăpânește până a fost cuprinsă de tătari. Ștefan cel Mare a stabilit „pescari moldoveni din Cetatea Albă” la Lerică.

Politica lui Ștefan cel Mare de înaintare spre răsărit se explică prin căsătoria sa cu Maria de Mangop. Prin moartea socrului său (principele Mangopolui), Ștefan cel Mare devine moștenitor al stăpânirii din Crimeea și trimite pe cumnatul său Alexandru cu ostași moldoveni ca să apere Mangopolul.

Urmare războiului dintre ruși și turci, prin pacea de la Radzin, 11 februarie 1681, Hătmănia Ucrainei Turcești este încredințată domnului moldovean Gheorghe Duca, care o stăpânește până la anul 1683 (în urma asediului Vienei), iar polcovnicul Movilă a stăpânit până la anul 1688.

Reamintim că Râșcovul ajunsese proprietatea Domniței Ruxanda Timuș, fiica lui Vasile Lupu. Recensământul rus din anul 1817 arată că Movilău și Rșcov aparțineau de Soroda.

Relevăm și stăpânirea satelor Bolohovene din Galiția (sute de sate), care se administrău propriu, fără să mai menționăm Republica Moldova care trece hotarele ei până la Bug. Cu toate acestea, nu ne-am gândit de a avea vreă pretenție de supremație, sau să revendicăm vreun drept.

Înainte de descălecarea existau principate valahe în Galiția, până la Bugul superior; o țară a Bolohovenilor este atestată de Emil Kaluźniacki la anul 1150. Cronică Ipatievscăia face mențiune de aceasta la anii 1172, 1231, 1235, 1241 și 1257 cu ocazia unor lupte, la care iau parte și principii Bolohovenilor cu trupele lor. Aceste mici principate se administrău și-și aveau dreptul de judecată românesc. Probabil că pe baza acestora s-a format părerea greșită că Haliciul se întindea și peste Vlahii din țările noastre.

*

O problemă tot așa de interesantă pentru istoriografia noastră și care a dat loc la discuții foarte numeroase, atât din partea istoricilor noștri, cât și din partea istoricilor ruși, este aceea a **brodniciilor**. Și de data asta s-a emis părerea și s-au identificat brodnicii cu bârlădenii.

Ce spun istoricii?

Paul Hunfalvy (șvabul Hunsdörfor) situează pe brodnici în Moldova, îi identifică drept români și-i face vagabonzi (*herumvagierende nomadisierende Leute*) pentru a-și justifica afirmația sa tendențioasă că românii sunt nomazi, fără așezări statornice și n-au locuit în Dacia.

Neculai M. Caramzin socotește pe brodnici creștini și-i situează ca locuind în stepa Donului, în mijlocul popoarelor barbare (deși cronicile nu o spun) cu care se asemănau. Printre ei, cei mai mulți erau fugari ruși, ce-și vindeau serviciile lor diferiților cnezii ruși în războaiele civile. Caramzin reamintește pe brodnici și pe voievodul lor Ploscânea, în lupta de la Calca – 1223 – dintre ruși și tătari. Într-un moment critic, cumanii (aliații rușilor) au început să fugă, iar Ploscânea trecând de partea mongolilor, a jurat (a sărutat crucea) că nu-i va preda dușmanului pe Mstislav cneazul Chievului și cu cei doi fii; îi va lăsa pentru răscumpărare; i-a înșelat și i-a dat generos lui Ghinghis-han.

Radu Rosetti, după ce arată că brodnicii sunt amintiți

de cronicile rusești și de documentele ungurești, afirmă că: „Deoarece am văzut că cumanii nu puteau locui în Moldova decât șesul Siretului, mai jos de Domnești până la Dunăre, suntem siliți să căutăm țara brodniciilor, care era vecină cu cea a cumaniilor, la nord de șesul Siret, și dăm peste țara berladnicilor. Și de vreme ce știm că rușii locuiau în capătul dinspre miază-noapte, iar cumanii în capătul dinspre miază-ti al acestui hotar, că prin urmare brodnicii nu puteau locui decât între cumani și ruși, în aceleași locuri am determinat așezările bārlādenilor” și-i identifică cu bārlādenii.

Dimitrie Onciul urmărește izvoarele istorice și situează pe brodnici în părțile de miază-zi ale Moldovei, vecini cu posesiunile cavalerilor teutoni din Țara Bârsei. Îi socotește un popor creștin, deosebit de ruși și de cumani, „numele lor este slav, derivând din slv. brod = vad și ar putea să însemne locuitori pe vad”. Numele de brodnici fiind dat și de diplomele ungurești, ar putea probabil să fie o populație mixtă, de români și slavi, cu organizațiune deosebită de a rușilor și de cea a cumaniilor. La Brodnici găsim și un voievod Ploscānea, care trece de partea tătarilor și nu face cauză comună cu rușii și cumani, ceea ce arată „caracterul străin de aceste popoare în ce privește naționalitatea și organizațiunea lor, cum și naționalitatea română”.

Dr. Augustin Bunea afirmă că brodnicii au stăpânit odinioară nu numai spre răsărit și miază-zi de Ardeal, ci și în Ardeal, până în părțile Sibiului și Mediașului, deoarece întâmpină pământuri care poartă amintirea dominației lor, înainte de unguri. Țara Brodniciilor era lângă hotarele cetății Cruceburg, după cum arată diplomele din anii 1222 a lui Andrei I și 1254 a lui Bela IV. Denumirea de brodnic provine din cuvântul brdo = munte; deci brdo cu sufixul nic ar însemna „muntean”.

Victor Motogna, pe baza acelorași documente, găsește altă explicație, afirmând că brodnicii (Diploma Andrei II) „se atingea cu Țara Bârsei, cam la frontiera dintre Transilvania și Muntenia, de la Oituz până la pasul Buzău”. Reiese deci clar că ținutul Vrancei era odinioară al brodniciilor. De asemenea respinge propunerea lui Bunea de a deriva cuvântul din brdo, ca neacceptabil din punct de vedere filologic și găsește o altă explicație. Motogna crede că, forma originală, corectă, este: bron-ik sau bran-ik (substantivul bron sau bran + ik) și tot asemenea Vrancea se reduce la cuvântul slav vran + ik; substantivele bran și vran derivă din aceeași tulpină cu înțelesul de poartă, figurat trecătoare. Întrucât în limba română avem cuvintele branște și vranită, și în română branște are sens de poartă și apărare, rezultă că brodnicii (= bran + ik) și vranicii (= vran + ik) sunt unul și același nume cu înțelesul de portar, apărător de trecători – deci brodnicii sunt vrâncenii de mai târziu.

N. Iorga spune că brodnicii apar sub forma „Brodnic terra illa vicina” și sunt situați în Cumania, teritoriu de cucerit pentru catolicism, dar sunt deosebiți de ruși (ruteni). Ei trebuie căutați la vadurile dobrogene și basarabene ale Dunării și marilor ei afluenți, la Isaccea, Măcin, Vadul lui Isac – Prut, Vadul lui Vodă – Nistru, și îndeplineau funcția de luntrași. Brodnicii „trebuie lăsați de o parte” argumentând că „dacă în veacul al XII-lea ar fi fost o organizație românească, ar fi avut de mult timp o formă politică în Moldova și ea apare la jumătatea secolului al XIV-lea”.

Gh. Brăteanu spune că brodnicii sunt stăpânii vadurilor și-i situează în sudul Moldovei, vecini cu Muntenia.

Constantin C. Giurescu bănuiește că brodnicii sunt români de pe lângă vadurile râurilor din sudul Moldovei și răsăritul Munteniei, însă socotind lipsa materialului, lasă chestiunea brodniciilor fără precizare – problemă nedezlegată.

C. Kogălniceanu declară că numele de brodnic vine de la slavicul brdo adică munte și cu sufixul nik, face brdonik sau brodnic, adică munteni. El combate pe Victor Motogna în

explicația numelui ca derivând din bron sau bran cu sufixul ik și că vrâncenii ar fi identici cu branik. Teritoriul pe care se aflau brodnicii era situat în partea răsăriteană a Țării Românești, între Milcov la nord și Buzău spre Dunăre.

Dr. Ioan Ferentz afirmă că brodnicii sunt situați la sudul Moldovei, lângă Siretul inferior, și nu sunt români, ci tribul turcesc al beredicilor – o rămășiță a pecenegilor. El se bazează pe cuvântul „infideles” din izvoare (diploma regelui Bela IV din 1254). Infideles trebuie tradus = eretic, schismatic = adică necatolic, iar nu păgân.

G. Popa Lisseanu își expune părerea că brodnicii erau români pruteni – traducerea slavă a numelui „prutean” de la Prut și se întălesc pe întreg teritoriul locuit de poporul nostru și în special în Moldova, patria lor de origine.

Aurelian Sacerdoțeanu după ce înlătură pe Niceta Acominatul cu ai săi bordoni sau brodoni, reține faptul că brodnicii sunt foarte răspândiți pe baza informațiilor din izvoarele rusești și ungurești. El expune: „dacă tema brod ne duce la sensul de vad în slavă”, „nu putem vedea alt sens decât acela de vādeni, oameni ai vadurilor”. Pentru a justifica aceasta, arată toponimicele răspândite în Polonia, în Rusia și la noi. Aria „trecerii apelor” cu astfel de denumiri în limba respectivă este foarte răspândită la germani, francezi, englezi etc. „Locuitorii unor astfel de așezări trăiau în special din tranzit” și „au căpătat numele așezării respective sau ale caracteristicii locale” și zice: „dacă brodnicii ar fi un neam, este imposibil ca istoricii greco-latini din sec. XII-XIII să nu-i menționeze. Concluzia este că „brodnicii sunt vādeni” și pot fi români, ruși, poloni, cehi, moravi, sloveni, germani, englezi, francezi, unguri etc., când sunt la trecerea apelor lor. Deci numai brodnicii din ținuturile noastre sunt români.

Ioșif Șchiopul arată înlocuirea termenului de prodnicorum prin cel de blaccorum sau valachorum ce s-a făcut în colecțiunile de documente germane și în special de Hunfalvy, cu privire la bula din anul 1222 a papei Honoriu III și prin aceasta s-a căutat ca termenul de „brodnic”, cuvânt slav tradus prin „fugar” sau „nomad” să se tragă concluzia că „românii erau încă un popor nomad, fără așezări statornice” (p.131). Așa fiind, argumentul confundării românilor din Carpați cu brodnicii (din cronicile rusești), sau cu prodnicii (din documentele ungurești), trebuie scos dintre argumentele că românii se identifică cu brodnicii-prodnicii (p.133).

Alexandru Boldur are două studii. În primul său studiu, după ce supune criticii documentele, precum și părerile istoricilor, se exprimă în mod deschis „brodnicii aveau un stat, o țară (terra), vecină cu Ruscia (Galiția), și cu Cumania”. Și mai departe afirmă: „Dacă țara lor se afla în vecinătatea teritoriului ocupat de cavalerii teutoni, înseamnă că este situată la nord-est de acest teritoriu”. Izvoarele vorbesc de legăturile vii între brodnici și ruși și dă de înțeles că acest popor se afla în mijlocul principatelor ruse. Cercetând cronicile rusești, constată orașul Brodî deci o legătură cu brodnicii, fapt care-l determină de a stabili țara brodniciilor la răsărit de Bugul nordic și Seret afluentul Nistrului, între râurile Stări și Gorâni (izvoarele acestor râuri) afluenții Pripetului. Orașul Brodî fiind situat într-o regiune mlăștinoasă, cu vaduri și bălți, „brodnic” provine de la cuvântul slav „brod” = vad, locuitor al vadurilor.

În al doilea studiu din 1975 revine asupra părerilor sale exprimate în 1937, pornind de la cronicile ruse care vorbesc de „brodnici” și de la diplomele regilor unguri și bulele papale, care precizează de o „terrae Brodhnic”, Boldur situează pe brodnici la apus de cumani, la sudul Galiției și la nord de bulgari, iar populația era formată din autohtoni valahi. Subliniază apoi trăsătura caracteristică a brodniciilor ca „un element militar și foarte activ, servind pe cnezii ruși – când pe unul, când pe altul – deci erau mercenari”. Cronicile rusești vorbesc de brodnici adică purtători de chiurasă; potrivitându-se denumirea de mercenari. Rușii deformând cuvântul „bronic”, l-au transformat

în „brodnic”. Cuvântul rus „bronea” de la care derivă numele de brodnici înseamnă platoșe, chiurasă, zale. Și întrucât brodnicii – tocmiți ca mercenari – își aveau tot armamentul lor, inclusiv platoșa, chiurasa și coifurile lor proprii, li s-au dat denumirea de la aceasta. Pe baza acestor elemente și prin toponimie – localitățile Bronnița, Bronnce, Bronnic, Bronniki, Bronnița, începând de la Pripet și până la Nistru – conchide că brodnicii erau mercenari, în majoritatea lor covârșitoare valahi, formau sate întregi și o parte din ei s-au scurs spre sud, alții au rămas pe loc. În harta anexă a studiului, brodnicii sunt așezați între Carpați și Siret, până la ținutul Câmpulung, veniți din regiunea de la nordul Nistrului.

*

De brodnici se face mențiune în cronicile rusești, de istoricul bizantin Nicetas Acominatos Choniatal și de diplomele regilor unguri și bulele papale. Brodnicii sunt amintiți pentru prima dată la anul 1147 și ultima oară la anul 1359, deci o perioadă de 212 ani.

Să vedem acum ce spun izvoarele.

I. Istoricul bizantin **Nicetas (Nichita) Acominatos Choniates** (?1150-1210), făcând descrierea luptelor ce au avut loc între Isaac II Anghelos și frații Petru și Asan (lupte urmate de întemeierea imperiului româno-bulgar), amintește de brodnici sub forma de bordones, care alături de cumani dau ajutor asăneștilor în luptele lor cu bizantinii (anul 1186).

Expunerea lui Nicetas este înlăturată de A. Sacerdoțeanu ca fiind o identificare nesigură, după felul cum sunt descriși bordonii, iar Al. Boldur spune că de ce nu se pomenește despre vlahii de la nordul Dunării. Cert lucru este faptul că acești bordoni locuiau de-a stânga Dunării.

II. Cronicile rusești îi semnaleză.

- La anul 1146/1147 cu ocazia expediției lui Sveatoslav Olgovici cneaz de Novgorod-Seversk, având ca aliați pe polovți (cumani), pe Ivan Berladnic și 14000 bronnici trimiși de Iurii Dolgoruki din Suzdal, în contra Iziaslav Mstislavici marele cneaz de Chiev. După o luptă nenorocită, Sviatoslav Olgovici fuge în țara viaticilor. Interesant este faptul că în această luptă ia parte și Ivanco Rostislavici Berladnic (Ivan Berladnic), care îl părăsește pe Sviatoslav, după ce ia de la acesta o recompensă bănească și merge la Rostislav din Smolensk aliatul lui Iziaslav (deci dușmanul lui Sveatoslav). În această perioadă, rivalitatea dintre diferiți cnezi, în dorința de acaparare a teritoriului vecin (cazul lui Sviatoslav care vroia Chievul), ducea la conflicte armate și cnezii ruși recurgeau la mercenari – ostași plătiți.

- La anul 1216, în lupta dintre Mstislav Mstislavici Udalci cneaz de Novgorod și Iaroslav din Suzdali, sunt amintiți brodnicii, numiți în text bronniki, ca aliați ai lui Iaroslav.

- La anul 1223 mai 31, în lupta de la Calca (un afluent al Donului), dintre cnezii ruși în frunte cu Mstislav al Chievului și tătari. Rușii aveau ca aliați pe cumani și pe „brodnicii bătrâni” cu voievodul lor Ploscânea. Se încinge lupta și într-un moment critic, cumanii neputând rezista atacului tătarilor, o iau la fugă, provocând înfrângerea rușilor. Voievodul Ploscânea cu brodnicii săi trece de partea tătarilor, promițând prin jurământ cnezilor ruși că nu-i va bate și-i va lăsa pentru a fi răscumpărați; totuși ei sunt legați și predați tătarilor, care îi ucid. Din acest pasaj, reiese că brodnicii serveau ca mercenari în armata cnezilor ruși.

III. Documentele ungurești și bulele papale amintesc pe brodnici și țara brodnicilor.

- Diploma regelui Andrei II al Ungariei, din 1222 (înainte de mai 7), prin care confirmă donațiunea ce o făcuse mai înainte (doc. din 1211) lui Herman magistrul Ordinului Ospitalierilor Sf. Maria a Teutonilor din Ierusalim, o țară numită **Borza** (Bârza) înspre cumani, ca să apere regatul împotriva cumanilor. Iar hotarul acestui ținut începe de la întăriturile cetății Almaye (Hälmeag), merge până la cetatea Noialt (Ungra), merge până la Micloșoara (întăriturile lui Nicolae) pe unde curge Oltul, se

urcă pe Olt până unde Tartelowe (Prejmenul) se varsă în Olt. Mai dăruiește cetatea numită Cruceburg (Kreuzburg azi Teliu) cu livezile și ținuturile ce merg până la hotarele **Prodnicorum** (Brodnicilor) și de cealaltă parte de la Hămeag până la izvorul Bârsei și de aci înaintează până la Dunăre („*usque ad terminos Prodnicorum, et ab indaginibus Almaye, parte altera vadit usque ad ortum aque, quae vocatur Burza, et inde progreditur usque ad Danubium*”). Totodată îi iartă de orice vamă când vor trece prin țara Secuilor sau țara Blacorum „*per terram Siculorum aut per terram Blacorum*”.

- Bula papei Honoriu III din 19 decembrie 1222 întărește Cavalerii Teutoni privilegiile acordate de regele Andrei II, cu repetarea descrierii hotarelor.

- Diploma regelui Andrei II al Ungariei, din anul 1223, prin care se confirmă donațiunea făcută mănăstirii Cârța, amintește de „*terra Borodhnik*” (pământul luat din posesia românilor).

- Bula papei Grigore IX din 1227 iulie 31 numește pe Robert arhiepiscopul de Strigoniu legat apostolic în țara cumanilor și a Brodnicilor „*in Cumania et Brodnic terra illa vicina*”, făcându-se mențiunea că țara brodnicilor era vecină Cumaniei.

- Bula papei Grigore IX din 1231, prin care arhiepiscopul de Strigoniu este numit legat apostolic în țara cumanilor și în țara brodnicilor „*in Cumanorum et Brodnicorum provincis sibi vicinis...*”.

- Documentul din 11 noiembrie 1250 amintește pe cumani și brodnici ca neamuri necredincioase, vecini la răsărit.

- Diploma regelui Bela IV al Ungariei din anul 1254, adresată papei Inocentiu IV, prin care cere ajutor în contra tătarilor și împotriva rutenilor, cumanilor și brodnicilor popoare vecine cu Ungaria din partea dinspre răsărit „*ut pote Ruthenorum, Cumanorum, Brodnicorum a parte oriente*” și în contra bulgarilor și bosniacilor în partea despre miază-zi „*Bulgarorum et Boznensium hereticorum a parte meridici*”.

Din cercetarea acestor documente se desprinde următoarele considerente.

a) Țara brodnicilor era situată între munții Carpați și Siret, până la Dunăre, având ca vecini la nord pe slavi și la sud pe cumani (a parte orientes, dec. 1254). Fixarea limitelor Țării Bârsei (doc. 1211 și 1222) și înființarea episcopiei cumanilor (constatăată deja în 1217 și 1218) ne oferă o indicație sigură asupra vecinătății brodnicilor cu cavalerii teutoni, iar doc. din 1227 iulie 31 și bula papală din 1231 arată că țara cumanilor era vecină cu țara brodnicilor (vezi harta nr. 5). În această delimitare trebuie să se țină seama de faptul că nu existau hotare fixe, păzite de grăniceri ca astăzi. Brodnicii erau în contact nemijlocit cu cumanii și adesea porneau împreună în diferite acțiuni. Cumania se întindea și peste Muntenia, de la Olt și munții Transilvaniei (doc. 1247 iunie 2).

b) Din izvoare reiese clar că este vorba de brodnici, iar denumirea de „Prodnicorum” (doc. 1222) este rectificată de documentele ulterioare, care vorbesc numai de brodnici.

c) După părerile istoricilor noștri, brodnicii sunt de origine română (cu excepția lui I. Ferent, care este greșită = infideles).

d) Brodnicii erau ostași războinici, prezentându-se ca un element foarte activ. Făceau dese incursiuni în Transilvania (doc. 1254) și luau parte ca mercenari în diferite expedițiuni, în special angajați în armatele diferiților cnezi ruși – celor care-i plăteau mai bine. Epoca când au loc aceste expedițiuni coincide cu marea invazie a tătarilor (tătarii sunt stăpâni absoluți în sudul Rusiei, 1220, prin înființarea Hoardei de Aur), care antrenat deplasarea și a altor popoare. Această situație a dus și la răspândirea pe o arie întinsă a brodnicilor; de aceea îi găsim peste tot. Numirile topice din Transilvania se datoresc tot aceluiași incursiuni. Documentul din 1359 decembrie 11, a regelui Ludovic I al Ungariei, spune de o posesiune „*Prepostfalva alio nomine Prodnik*” – Prostea, pe Târnavă Mare lângă Copșa Mică, precum și a celor din Podolia.

- va urma -

Structuri mentale și cotidiene în Bârladul Marelui Război: cabarete, demimondene și spionaj

- urmare din pagina 1 -

Pe Strada Ștefan cel Mare nu prea existau cârciumi, care, în alte zone (cum ar fi Strada Gării) abundau. În schimb, bârlădenii și cei care vizitau târgul aveau la dispoziție un restaurant foarte căutat. Lumea îi zicea „Restaurantul Budăii”, după numele patronului. Aici venea zilnic să servească dejunul destul de multă lume. Printre clienții fideli se număra și trio-ul Toto Negură, renumit profesor de matematică, pictorul Constantinescu-Lungu și Iosif Vexler, cel mai renumit fotograf al Bârladului.

Cu o locație centrală era restaurantul lui Vasile Dragomir, lângă hotelul Traian și celebrul restaurant „La Mielul Alb”, unde doritorii, funcționari oboșiți de cifre și doritori de relaxare găseau chiftele calde și fripturi la grătar, preparate de vestitul Vasile – bucătarul.³ Alături era *bodega Gheorghe*, unde indiferent de oră puteai întâlni personaje pitorești: „O intrare îngustă, suiai câteva trepte, dădeai într-o cameră lungă și îngustă, unde te întâmpina un miros apetisant de coloniale, brânzeturi, mezeleri afumături și vinuri. Înainte de prânz și cină, era plină ochi de mușterii veniți la un aperitiv la ieșirea de la serviciu și în drumul lor spre casă. Aici cerealistul Gogu Alexandrescu era nelipsit cu farsele lui. Dar mai avea obiceiul să ciugulească câte ceva din farfuriile tuturor comeseșilor în loc să plătescă până când i s-a făcut o farsă cu felii de săpun așezate frumos pe farfurie în loc de cașcaval. Amicii au făcut mare haz, iar el a făcut spume la gură.” În oricare dintre acestea, cu doar ceva mărunțiș, puteai mânca pe saturate un borș de tăiței și o „limbă de vită cu mult, mult sos”⁴.

Desigur că lista poate continua și cu alte stabilimente având același profil precum restaurantul „La Carpați” situat pe strada Regală ori cum aflăm tot din reclame de altele cu oferte mai diversificate:

“Măncați numai la Restaurantul
Stănică Cojocaru
-Fost Gabor-

Fripturi mai bune, săli de consumație mai curate și mai încălzite ca la acest restaurant nu se mai găsește. La orice oră din zi și noapte mâncăruri calde și reci. Vinuri gustoase – bucătărie aleasă-prețuri moderate.

În fiecare seară CINEMATOGRAF”

Nici următorul nu dispunea de dotări mai reduse:

„Restaurantul “Plevna”
Local de noapte

SITUAT ÎN CENTRUL ORAȘULUI

După ieșirea de la spectacole aici pot fi găsite mâncăruri calde și reci, vinuri alese.

Camere separate”⁵.

Dincolo de aspectul decent al textelor de reclamă ele ne indică existența unui alt gen de localuri, inerente spațiului urban și anume - *cabaretele*. În Franța, cuvântul “Cabaret”, exprima în mod inițial orice restaurant care servea băuturi alcoolice. Cu toate acestea, istoria culturii gen cabaret a început în 1881 odată cu deschiderea primului local de acest gen “Le Chat Noir” în districtul Montmartre din Paris. Pe parcurs, în funcție de trecerea timpului, multe dintre acestea se remacau prin programe de divertisment complexe, variind în durată și modalitate de întreținere a publicului. Cabaretele au introdus inovator, de unde și succesul, un nou grad de intimitate în modalitatea de distracție și socializare. Auditoriul așezat la mese confortabile consuma alimente și băuturi în timp ce “artiștii” se manifestau pe scenă ori în mijlocul lor. Inevitabil, membrii audienței au devenit inerent

parte a spectacolului, interacționând cu artiștii interpreți sau executanți - și chiar reciproc.

Pe strada Ștefan cel Mare s-a aflat la începutul secolului al XX-lea o luxoasă frizerie aparținând lui lordache Tătaru dotată, de o opulență excesivă, cu oglinzi și candelabre de cristal. După schimbarea proprietarului își va modifica radical și profilul. Stănică Cojocaru a transformat-o în cârciumă pe parcursul diurn al zilei iar la căderea nopții se aprindeau felinarele roșii, pentru doritorii de plăceri exotice. Dar nici concurența nu se lăsa mai prejos.

Nu foarte departe în colțul de alături, exista renumitul cabaret *Plevna*, care, ca și la cel menționat anterior se foloseau pentru atragerea clientelei, programe artistice cu diferite *vedete* aduse din Franța, Austria sau Budapesta. Protagonistele ce se *produceau* în separeuri erau de origine neoașă românească având la bază *cursuri de formare* prin diferitele case de toleranță ale vremii. Dealtfel nu erau singulare, un altul Pintilie își organizase un cabaret iarna, iar vara avea o grădină cu două scene. Și cum inventivitatea românului în anumite cazuri nu are margini, încerca să satisfacă gusturile cele mai diverse. În timp ce pe o scenă era prezentă cea mai renumită orchestră a orașului coordonată de maestrul Șerbănescu într-o manieră decentă, pe cealaltă în momentele de respiro apăreau *artiști și artiște* cu scenete deocheate, spre delectarea mahalagiilor prezenți dincolo de garduri și spre disperarea vardiștilor. De o factură, nu foarte diferită era și cafeneaua Bursa – preferata “păsărilor de noapte”.

Desigur existau și alte asemenea stabilimente dubioase. Pe strada N. Iorğa se afla un restaurant a cărui denumire a fost uitată în decursul timpului, rămânând însă în miticul urban cu denumirea încetățenită de “La patru curve” și asta nu neapărat datorită clientelei ce îl frecventa, ci mai ales a unui tablou mai deocheat ce prezenta patru domnițe în posturi indecente. Doritorii de aventuri erotice puteau frecventa și numeroasele hanuri ale vremii, ce ofereau servicii multiple, și care constituau un punct de atracție pentru reprezentantele acestei “faune”, aflate în căutare de mușterii. Reprezentative în acest sens erau cele rămase în miticul urban, precum celebrul “La Moisuleasa” din cartierul Podeni ori cel al lui Iamandi de pe dealul Morilor de vânt și desigur altele (se pare din mărturiile orale – trei în cartierul Munteni și un alt stabiliment pe strada Ion Iacomi⁶ în apropiere de Hotelul Bristol⁷) pe care documentele și memoria colectivă nu le-au mai reținut. Din sursele indicate rezultă că acest fenomen era destul de răspândit.

Fiecare dintre toate aceste cârciumi, considerate de necunoscători adevărate restaurante, indiferent de calitatea clientelei și a ofertei, nu știa cum să mai atragă concurența. Modalitățile erau dintre cele mai interesante, de la meniuri la „faună/prostituție”. Una de pe strada gării era mai inovativă având ca decorație șapte draci ce zâmbeau călătorilor în drum spre gară.

Vremuri de demult pe care cei care le-au trăit consideră că rămân cele mai frumoase, în ciuda atracțiilor din ziua de astăzi, la care ei nici nu au gândit vreodată.

Inerent în Bârlad apăreau și boli specifice. Putem afla astfel din *Analele Spitalului “Bârlad și Elena Beldiman pe anul 1892”* că sifilisul: „este boala care a dat cel mai mare contingent de bolnavi din toate bolile care au fost tratate în spital. Ea este mai numeroasă chiar decât pelagra și paludismul; având consecințe

mult mai rele chiar, decât acestea două, asupra generațiilor viitoare, contribuind după cum se știe foarte mult la descreșterea populației. [...] Numărul bolnavilor suferind de sifilis a fost de 218 adică: 134 bărbați, 83 de femei și o fată⁹. Proportional rata de îmbolnăviri era mare în rândul categoriilor mai expuse cum erau de exemplu militarii cantonați la garnizoana Bârlad, astfel între 1922⁹ și 1928 au fost înregistrate potrivit surselor vremii 758 de asemenea cazuri „venero-sifilitice”¹⁰. În august 1918 medicul garnizoanei se adresa superiorilor „Am onoarea a vă raporta că la vizitele făcute diferitelor unități militare din garnizoană au fost găsite numeroase cazuri de boli venerice. Bolnavii mi-au declarat că nu au frecventat decât stabilimentele de pe dealul Morilor de vânt”¹¹. Raportul a fost înaintat de Comenduirea Pieții Bârlad - Medicului Primar al orașului (V. Voiculescu¹²) pentru luarea necesarelor măsuri.¹³

Potrivit raportului primăriei Bârlad din 1878 „medicii primăriei,... vor inspecta casele de prostituție, prescriind măsurile igienice și sanitare de îndeplinit, conformându-se regulamentului”¹⁴. Controlurile erau absolut necesare pentru a lua măsuri „contra lățirii bolilor venerice” care, raportându-ne la urbea noastră erau, potrivit surselor vremii, *foarte numeroase*.

Reglementarea prostituției s-a făcut după model occidental, mai exact belgian, în 1887, iar din 1895 a fost impus un regulament prin care „agentul comunal” avea obligația de a veghea la aplicarea celor 8 articole privind organizarea „prostituțiunii”.

Departate de fi un „oraș al felinarelor roșii” existau și aici case de rende-vous cunoscute și tolerate, dar la proporțiile unui târg de provincie. Prostituția se practica însă mai curând pe stradă, în apropierea hanurilor și a cârciumilor, constituind așa-zisa „prostituție clandestină”. Există o înțelegere nescrisă între proprietarii de hanuri, hoteluri și birjari. Camerele fără clienți ori *rezervate* strategic erau ocupate târziu, când „peștii”, „patronii” ori diferiții ocrotitori puteau să își plaseze marfa vie.

O proliferare a fenomenului s-a înregistrat între 1916-1918, ca în mai toate orașele moldave, ca urmare a retragerii armatei române și a unei bune părți din populația civilă, a condițiilor de război, lipsei de cunoștințe privind mijloacele contraceptive și a pauperizării. Aproximativ, existența comanamentelor militare românești și rusești, a numeroaselor trupe staționate aici, au constituit tot atâtea motive pentru a determina o mărire a concentrației de femei de moravuri ușoare în zonă. Fenomenul în zonă nu era unul nou, dar acum cunoaște o amplificare fără precedent.

În tot noianul acesta de dureri și probleme, cancelariile Statului Major și ale autorităților erau pline de tot soiul de „învârtiți” care petreceau din noapte până în zori în locuri de ei știute.¹⁵

Memorialistul ieșean - N. A. Bogdan¹⁶ - menționa că în birourile militare „nu vedeai decât figuri rotofeie, pline de viață, roșcovane, de curând rase și pudrate, mulți purtând câte un monoclu ori câte o căciulă căzăcească, răsturnați în fotolii plușate și ocupați... de multe ori, în a desena figuri nu geometrice, ci cu totul de altă natură. Ajunseser să cânte lumea, când ieșea dintr-o autoritate militară, câte un refren foarte săltăreț, care se sfârșea cu refrenul: *E bravul sedentar!* (bis)”. În ce privește „negradații ce erau mobilizați pe loc”, unii erau conducători de automobile, alții furieri, expeditori, felceri, curieri, ușieri etc. feciori de „bani gata, care, în viața lor întreagă n-au făcut decât să iasă dintr-un stabiliment oarecare, spre a intra în altul!”¹⁷

Toți aceștia primeau regulat „anumite onorarii, salarii, diurne, speze de transport, reprezentare și alte asemenea mezelicuri, ce întreceau cu mult răsplata ce se dădea – cu întârziere cât se poate de simțitoare – celor ce viețuiau, dormeau sau... piereau în șanțuri”¹⁸

O altă descriere o avem și de la căpitanul englez J. D. Scale: „Orașele mari ca Iași și Bârlad sunt în prezent pline de ofițeri români îmbrăcați cu fast, pudrați și machiați care nu fac absolut nimic; unii dintre ei, fără îndoială, sunt în permisie, însă majoritatea absentează de la unitățile lor”.¹⁹ Atmosfera care domnea la Marele Cartier General este reflectată nu doar în lucrări memorialistice ci și în documente având caracter intern.

lată cum percepe atmosfera ce domnea aici, unul dintre ofițeri:

„Domnule comandant

Sunt la Marele Cartier General al Armatei Române încă din septembrie 1916, când am fost împărțit cu serviciul la Biroul de informații. De atunci și până acum activitatea mea a avut mai mult un caracter de contraspionaj; despre care v-am ținut la curent atât prin rapoartele mele scrise cât și prin cele verbale.

Deși ocupat în această direcție nu am neglijat totodată a fi atent – pe cât îmi era posibil – la cele ce se petrec în jurul Marelui Cartier.

Nu vreau să mă ocup în mod detaliat de atâtea lucruri imposibile și totuși întâmplare în jurul Marelui Cartier, ci mă restrâng a vă arăta că la noi ofițerii Marelui Cartier trebuie împărțiți în două categorii: I-a categorie de ofițeri cu adevărată tragere de inimă pentru cauza comună și muncitori iar a doua categorie (60%) cei care poartă numai uniforme de ofițer, ciocoi milionari, de origine greacă în calitate de curieri, atașați și chiar ofițeri superiori.

Cei din urmă sunt protectorii ofițerilor milionari greci, pe care nu numai că-i țin pe lângă Marele Cartier, pentru a nu fi supuși pericolului pe front, ci chiar sunt și avansați și decorați. Așa de pildă la noii ofițerii de la popotă vor fi avansați de maior numai pentru simplul fapt că a fost „*drăguț*” și-l „*înțelegea*” pe un superior cu influență, sau pentru că-și schimbă uniforma de trei ori pe zi. [...]

Mai avem și o mulțime de *Marghilomaniști*²⁰ dintre care cel mai marcant este căpitanul Mitilinescu²¹ care la început era la Cartierul Armatei a I-a când cu luptele de la Târgu Jiu. Dânsul a fost Prefect de Poliție a Capitalei și e unul dintre cei mai înfocați *Marghilomaniști*. Acum se găsește la Marele Cartier General și e întotdeauna în jurul d-lui general Christescu²² și a generalului Prezan.

Și mă întreb când văd atâtea nelegiuire că oare toți aceștia ce rol anume au pe lângă Marele Cartier General.

Dacă s-ar face un mic control, am ajunge la convingerea că 70% din ofițerii de la Marele Cartier General sunt de origine greci și alți nepotoimici (?) care o fac pe curierii și a căror ușoare servicii le-ar putea face ofițerii reîntorși de pe front ca răniți și invalizi.

Se vorbește de lipsa de ofițeri în armată. Ori dacă dați acești ofițeri ciocoi și greci, cu grade ușor câștigate, ar merge pe front, să poată lupta alături de țăranelor veșnic exploatați de dânsii, cine s-ar îndoi măcar o clipă de însuflețirea cu care ar lupta țăranelor atunci când ar vede că boierul luptă alături de dânsul, pentru a-și apăra pământul pe care-l hrănea țăranelor cu sudoarea lui numai pentru ca, „*Conul*” să aibă cu ce petrece la Monte Carlo.

Când mă gândesc că în Franța și Anglia au murit o mulțime de conți și lorzi care considerau drept o cinste prezența lor pe front, mă prinde o scârbă văzând cum aceste suflete stricate care nu știu a trăi decât o viață destrăbălată – își plimbă leneș și bine adăpostit corpul trândav, sfidând pe cei care mor de foame pe lângă garduri ca și pe cei care trag azi brazde roșii cu sângele lor nevinovat, formând frontiera României Mari de mâine.

Mă doare nespun că nu am puțința de a face nimănu alcuiva acest raport decât numai Dumneavoastră singur având în vedere apropierea unor evenimente care nu vor schimba multe lucruri și moravuri rele și care schimbare tot numai de la Dumneavoastră Francezi²³ o așteptăm să vină.

Timișul

Berlad, 19 martie 1917²⁴

Libertinajul în epocă era în floare. Constantin Argetoianu²⁵ ne indică locații unde a avut loc „răscolirea tuturor raporturilor etice pe timp de război”. Destrăbălare ar fi fost la „Coțofenești, Pădureni, Ghidigeni, Iași și Botoșani” lăsând să se înțeleagă că a fost un fenomen destul de des întâlnit, căzându-i pradă însuși regele.²⁶ Și tot el găsea cu cinism și o explicație pentru această „*relaxare*” a moravurilor: „Când toate legile morale sunt răsturnate, când oamenii aleargă după oameni să se omoare, când

epidemiile și mizeria și toate privațiunile care sunt consecința lor exasperează nervii și întetesc patimile, când promiscuitatea sexelor impusă de împrejurări răstoarnă barierele materiale ridicate de confortul pașnicilor civilizației, când viața și ziua de mâine par iluzii efemere – e natural ca și criteriile morale să se altereze și ca anumite acte să nu mai aibă semnificația și importanța care li se atribuie în timp normal”.²⁷

Al. Vlahuță, aflat în refugiu la Bârlad, ne prezintă aspecte inedite ale vieții cotidiene. Indignat povestea²⁸ și nota, pentru a-și descărca amărăciunea, imoralitatea²⁹ celor din spatele frontului: “În timp ce soldații mureau în tranșee, desfrâul celor din partea sedentară era *nemăsurată*”. [...] “E atâta jaf în averea publică și-atâta destrăbălare de parc-ar fi sfârșitul lumii.”³⁰ [...] “Ofițeri și *marshize*, se culcau prin cafenele³¹ în aerul acru al încăperilor închise”.³² Aceeași atmosferă este descrisă și de un ofițer superior, în trecere prin localitate, care precizează că peste tot dar mai ales “în localurile publice, înghesuți în cea mai scârboasă promiscuitate, se vedeau generali, colonei și o puzderie de ofițeri de toate armele și de toate gradele, lăsând impresia uitării datoriei ce li se impunea, de a suporta deopotrivă cu soldatul rigorile situației nenorocite pe care războiul le crease”.³³

Tot N. A. Bogdan menționa pentru Iași existența a “sute de femei, între 13 și 50 de ani, de toate stările și sub toate înfățișările”; unele își vindeau corpul, altele conștiința și demnitatea, spionând armata și autoritățile.³⁴ Situația nu era diferită nici în “capitala militară” unde medicul orașului, într-o adresă către Primărie, atrăgea atenția asupra faptului că autoritățile “tolerează prostituția clandestină” ce se practica pe o “scară extinsă”.³⁵

Dovadă a situației din oraș sunt și o serie de documente ce au parvenit structurilor superioare de comandă informative și contrainformative³⁶ din cadrul Marelui Cartier General, între care se remarcă personalități precum Nicolaie Condeescu³⁷ și Eracle Nicolescu³⁸:

“Raport Florica Bălănescu

Ieri seară la ora 9, ½ am mers la Florica Bălănescu unde aveam camera rechiziționată. Voind să intru în camera ce o ocupa Florica Bălănescu îmi spune că, camera e ocupată de D-I colonel Vasilescu de la Administrație, care e detașat pe lângă Cartierul Rus. M-am prezentat d-lui colonel care și dânsul îmi spune același lucru și că dânsul va sta în permanență acolo.

Îmi pare foarte suspect că deși colonelul nu-și respectă demnitatea de ofițer superior, locuiește într-o casă de randevous³⁹ și încă în camera de alături de salonul de întâlnire, care anume pare aranjat pentru a primi ofițeri.

Cei care vin zilnic la Bălăneasa am aflat că sunt:

Grünberg - magazine de haine și încălțăminte pe strada Regală, roșu la față, mustață rară, păr blond, haine făcute, etate 26-28 de ani, pălărie moale neagră și palton negru lung;

Botez - cerealist, etate 45-50 de ani, păr și mustață bogată, căruntă; pălărie neagră țapănă, palton lung negru și poartă zwickero⁴⁰ (ochelari);

Toma Anastasiade din Constanța – locuiește aici, strada Sfinții noi (casă fără număr). Faptul că una din prostituatele de la Bălăneasa, Zizi, e bulgăroaică îmi face impresia, că și dansa (care acum a venit la Bârlad) și e din Constanța; a venit de unde probabil făcea spionaj pentru bulgari și unde Anastasiade să fi putut să aibă legături, ca om, de asemenea branșă cu Zizi.

Botez și Grünberg zilnic merg la Clubul din dosul Cafenelei “Național” și de aici la Wohlfinger. Fără îndoială Casa de întâlnire Bălănescu e organizată de Wohlfinger.

Berlad, 3 februarie 1917

Timișul

P. S. Inginerul rus Kovenski spunea că peste câteva zile pleacă în Rusia la Odessa.⁴¹

Într-un alt raport al aceluiași ofițer, din cadrul biroului de

informații al Marelui Cartier General al Armatei Române – cu pseudonimul Timișul – este menționat din nou un anume ofițer Vasilescu: “Acest domn maior (Vasilescu⁴²) e căutat zilnic la Cartier de câte 10-15 femei ușoare și trece înaintea acestora drept *om mare* având pe mâna lui depozitul popotei; iar cu aceste femei drept un *om grozav* înaintea camarazilor și ofițerilor superiori care îi caută prietenia ca să ajungă și ei la câte o fustă.”⁴³

Despre divesitatea *faunei* ce se oploșise la Bârlad putem deduce și dintr-un alt text informativ:

“Raport

Arestul preventiv al Județului Tutova⁴⁴ este situat lângă moara cu porumbei. În curtea morii este un atelier⁴⁵ al corpului automobiliștilor⁴⁶ și un detașament rus.

În arestul preventiv se află încarcerată Contesa Bettine de Miremont⁴⁷, de origine germană⁴⁸, cum și alte prizoniere de aceeași origine din care o fostă cântăreață de café-concert, în bune legături cu zisa contesă.

Zisa contesă a avut legături în Galați cu un evreu Stemberg. Aici în Bârlad cu un avocat Nichiforeanu și cu un agronom Burcă din serviciul doctorului Patzel, din comuna Buda a acestui județ, care agronom a fost arestat ca supus străin (austriac) și apoi

Colonelul Eracle Nicolescu împreună cu generalul Henri Berthelot la Marele Cartier General, decembrie 1916

lăsat în libertate, după stăruințele doctorului Patzel.

Sunt 3 zile de când observ doi soldați ruși din detașamentul din curtea morii – că întrețin convorbiri de lungă durată cu zisa contesă prin gardul despărțitor arestului și curtea moarei. Soldații dau, câteodată alimente contesei și primesc de la aceasta, pentru spălare rufe.

În legătură cu acești doi soldați mai e unul de la alt serviciu, tot rus.

Mai observ și am observat și mai înainte pe avocatul Nechifor, frecventând des strada din fața moarei și a arestului.

Continuă cercetările.

28 aprilie 1917

Arbore

Bârlad⁴⁹

Această *femeie fatală* ajunsese la Bârlad la 14 august 1916 și a fost reținută din ordinul prefectului de Tutova pe baza solicitării Direcției Poliției și Siguranței Generale. Ea este descrisă de șeful Serviciului Siguranței din Poliția Bârlad imediat după arestare, în termeni deloc elogioși: “Această doamnă este de o moralitate foarte îndoielnică, căutând prieteni cu domni bine situați

și întovărășindu-i la diferite petreceri, frecventând în tovărășia lor localurile de noapte și plecând împreună cu ei pe la casele lor⁵⁰.

Aceleași lucruri fuseseră raportate și anterior de oficiile de Poliție sau Siguranță din localitățile pe unde trecuse în periplusul ei. Astfel Poliția Vaslui, la 11 septembrie 1915, a raportat că în oraș contesa "s-a datat prostituției clandestine" iar în iunie 1916 la Dorohoi se constatase că artista "caută ocaziuni de a se pune în contact cu ofițerii din garnizoana locală și întrucât duce o viață luxoasă, în raport numai cu remunerația de artistă a acestui modest circ, prezența sa ne pare suspectă și nu poate fi exclusă posibilitatea ca numita să se ocupe și cu spionajul".⁵¹

În februarie 1917 se afla tot în Bârlad și tot în arest. Cu toate acestea Marele Cartier General, Serviciul Siguranței, a informat D.P.S.G. că "artista de circ prostituată Ressignieur de Miremont, pretinsă contesă", are un statut aparte, care îi permite "să iasă deseori în oraș, unde stă ore întregi la diferite persoane care sunt în relații cu străinii suspecti din oraș". Marele Cartier General a solicitat mutarea femeii într-un alt penitenciar, din alt oraș, și pedepsirea directorului arestului preventiv din Bârlad.⁵²

Are loc o anchetă care constată că Bettine ducea o viață luxoasă și trăia în contact cu ofițerii superiori din garnizoanele pe unde trecea și cu persoane bine situate. Perinda localurile de noapte, dansa, cânta, bea șampanie, petrecea până la ziuă pe banii "sponsorilor", apoi urmau partide îndelungate de dezmaț⁵³. Autoritățile au luat măsuri și contesa mutată în alt oraș, cu un regim de detenție ceva mai strict, iar *vulnerabilitățile informative*⁵⁴ de la Bârlad au fost înlăturate.

Un alt caz instrumentat de structurile contrainformative specializare a fost cel al unor angajați ai Uzinei electrice din localitate. La 28 noiembrie 1916 Marele Cartier General comunica primăriei orașului înlocuiri de personal: "s-a aprobat numirea caporalului Ionescu N. Alexandru și reformatului Ilie Bucșa, ambii mobilizați pe loc la uzina Râmnicu-Vâlcea, primul ca șef și al doilea ca mecanic la Uzina electrică din Bârlad, în locul lui Adam Hafenscher și angajatului Wentzel Staka, arestați ca streini suspecti"⁵⁵. Într-o altă adresă, datată 10 ianuarie 1917, Curtea Marțială de la M.C.G. solicita "pentru instrumentarea afacerii Hafenscher Adam Wentzel Straka" numele angajaților uzinei. Semna Comisar Regal Raportor – I. Minculescu⁵⁶.

Situația impunea și măsuri deosebite. La 15/28 februarie 1917 generalul Constantin Prezan⁵⁷, comandantul Marelui Cartier General al Armatei Române, dădea o ordonanță prin care era interzisă stabilirea în Bârlad "fără aprobarea unei comisii speciale".⁵⁸

În condițiile impuse de situația de război nu numai străinii intrau în atenția structurilor informative ci și localnicii, după cum aflăm dintr-o notă informativă: "Continuând cu cercetările în jurul celor semnalate în scrisoarea⁵⁹ privitoare la profesorul de limbă germană Gh. Alexandrescu⁶⁰ de la Liceul "Codreanu" din Bârlad, reiese că în adevăr acest profesor a manifestat simpatii filogermane față de elevi, chiar mai mult, încă din clasă în timpul lecțiilor. Acest lucru l-a făcut până în luna iunie anul 1916, adică până la finele anului școlar, când atunci politica țării fiind fătășă a spus în una din zile în clasă că ar fi bine ca rușii să ne dea Basarabia, iar nemții ce avem la ei.

În propaganda filo-germană a mers până acolo încât a făcut și pe conducătorul de coruri școlare, învățând pe elevi cântece germane pe care apoi le cânta la întrunirile școlare pe la Casa Națională și alte localuri asemeni, el atunci fiind președintele secției de cercetași din localitate, demnitate din care apoi a fost înlăuit. [...]"⁶¹

Anterior se prezentau și informații despre acesta: "Gh. Alexandrescu, profesor de limba germană⁶² la Liceul "Codreanu" din Bârlad, fost director al acestui liceu, este fiul decedatului preot Alexandrescu din Bârlad. Face politică conservatoare carpișă⁶³.

Are un frate inginer Inspector la C. F. R. iar un altul e ofițer de artilerie."⁶⁴

Un alt element de îngrijorare pentru autoritățile militare și civile îl constituiau persoanele care subminau moralul populației. Gazeta "România" - organ al apărării naționale a avut printre altele și scopul declarat de a contracara propaganda germanofilă

Locotenent-colonelul Odone

dar și de „a ridica moralul soldaților și al populației civile, căutând a risipi infiltrațiile veninoase ale spionilor și colportorilor de știri false.”⁶⁵ În combaterea acestora era solicitat și sprijinul Episcopiei Hușilor, așa cum reiese dintr-o adresă a Protopiatalui Tutova:

"Di. Prefect al acestui județ motivat de ordinul telegrafic al D-lui Ministru al Cultelor, despre care alăturez întocmai o copie, cere concursul preoților pentru combaterea zvonurilor răspândite de agenți suspecti care caută să producă în populațiunea satelor descurajare și neîncredere în soarta armatelor noastre și să redea la toți liniștea sufletească de care țara are nevoie.”⁶⁶

În anul 1941, într-o ședință de guvern, Ion Atonescu a rememorat maniera în care autoritățile au acționat în Războiul de Întregire Națională împotriva acțiunilor subversive: "În timpul războiului Armata de Nord a mers așa cum a mers din cauză că am întrebuințat cele mai drastice măsuri împotriva vinovaților [...] Am spânzurat și trei jidani în piață la Bacău. S-a făcut, însă, atunci în Moldova o ordine exemplară..."⁶⁷

Romanul *Strada Lăpușeanu* publicat, în 1921, de Mihail Sadoveanu⁶⁸ evocă – cu

mijloacele literare specific – cu mijloacele literare specifice – atmosfera din orașul Iași dar și din Bârlad în timpul refugiului: "Paul intră într-o îngrămădeală fierbinte și plină de aburi. Ofițeri, orașeni, femei mâncau prăjituri și beau cafele. Vorbeau tare, râdeau. Părea a fi un locaș foarte vesel. Chelneri cu șorțuri pătate alergau în toate părțile. [...] Și privind în fierberea de oameni și de glasuri i se păru că femeile au anumite priviri și atitudini. Erau fardate și-n toalete vii. Și bărbații râdeau prea tare în jurul lor".⁶⁹ Și tot el descrie plastic momentul execuției unui suspect de spionaj pe o "culme"⁷⁰ de deal.⁷¹

Bettine Ressinger de Miremont

În epocă a existat și un episod amoros, ce a făcut deliciul protipendadei bărlădene⁷², dintre celebrul general Eremia Grigorescu⁷³ și Elena Negropontes ce a avut drept rezultat apariția unui copil. Acesta a fost căsătorit de două ori. A divorțat de prima soție în anul 1918 și s-a căsătorit cu Elena, cu care a avut o relație în timp ce era pe front și în al cărei conac, de la Onești, generalul își va instala cartierul general în anul 1917. Fiul său cu Elena Negropontes, Ulyse, s-a născut la Bârlad, județul Vaslui, la 20 noiembrie 1917, în timp ce Eremia Grigorescu era încă însurat cu prima soție. După ce va divorța de aceasta (1918), își va recunoaște oficial fiul.⁷⁴

Marele Cartier General a coordonat nu numai operațiunile militare, ci și activitățile specifice de obținere a informațiilor precum și cele contrainformative. În perioada refacerii și reorganizării armatei o atenție deosebită a fost acordată și unui domeniu în care armata a dovedit unele "lacune și slăbiciuni" – spionajul și contraspionajul. Campania din 1916 a relevat *neajunsurile*⁷⁵ din acest domeniu și au făcut posibilă trădarea colonelului Alexandru Sturdza⁷⁶.

Pentru contracararea acestor deficiențe s-au întreprins acțiuni de consolidare și eficientizare a randamentului din domeniul informațiilor și contrainformațiilor. În perioada bărlădeană, la 20 februarie 1917, generalul Prezan a aprobat "*Instrucțiunile asupra organizării și funcționării serviciului de informații*"⁷⁷, elaborate și emise de Marele Cartier General – Secția I-a – Biroul de informații, care a reprezentat primul regulament în acest domeniu din armata română și a precizat foarte clar organizarea unui asemenea serviciu de la Marele Cartier General până la nivel de regiment, atribuțiile, metodele și mijloacele de obținere a informațiilor.⁷⁸

Tot ca element de noutate îl reprezenta și înființarea unei noi structuri intitulată "Serviciul Secret" cu atribuții de spionaj și contraspionaj, aflată în subordinea directă a Marelui Cartier General.⁷⁹ La sfârșitul anului 1916 a luat ființă și Serviciul Special de Siguranță româno-rus, cu atribuții contrainformative⁸⁰ în zona de operații și în spatele frontului, având în vedere că pe teritoriul României existau patru armate ruse și colaborarea informativă și contrainformativă devenise obligatorie⁸¹.

Direcția Poliției și Siguranței Generale a trecut și ea la înființarea unor brigăzi speciale în orașele Roman, Bârlad, Tecuci, Piatra-Neamț, Vaslui. Numai în birourile de siguranță centrale din Iași lucrau 73 de agenți care se ocupau cu munca informativă. Această activitate era dificilă întrucât se bănuia și ulterior s-a confirmat, că numărul celor care lucra pentru inamic ajunsese deja foarte mare,⁸² dovadă fiind și o listă cu numele a 33 de spioni condamnați la moarte, publicată la 31 mai 1917.⁸³

Primul Război Mondial a adus cu sine, pe lângă suferințe greu de imaginat, modificări structurale de mentalitate și cotidian urban. Lipsa bărbaților mobilizați le-a făcut pe femei să suplinească forța de muncă a acestora asumându-și roluri altădată de neconceput pentru acestea. Dincolo de schimbarea de percepție și creșterea importanței acestora în societate se produc restructurări și în planul vestimentației care devine mai lejeră în consonanță cu noile sarcini asumate.

Note:

1. Vezi și Mirela Proca, Marcel Proca, *Viața cotidiană în Bârladul secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea*, Editura Sfera, Bârlad, 2011, pg. 170-173.
2. „Vocea Tutovei”, februarie 1908.
3. Neculai Dragomir, *Strada Ștefan cel Mare la sfârșitul secolului XIX*, în

Bârladul odinioară și astăzi. Miscelaneu, vol. III, 1984, p. 614.

4. George D., Dumitru Stoica, *Strada mare a orașului Bârlad la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX*, în *Bârladul odinioară și astăzi*..., p. 310.
5. "Calendarul Tutovei pe 1919".
6. Strada Ion Iacomi, făcea legătura între Piața Sf. Ilie și strada Ștefan cel Mare, întretăiată pe parcurs de strada Fagulului (fostă Strâmba), pe care puteam întâlni trei din hotelurile de atunci ale orașului.
7. Bristol, cu o denumire europenizantă, era o locație modestă și lipsită de pretenții dar importantă în epocă datorită lipsei unor asemenea structuri, numite pompos în Bârladul acelor vremi - *hoteluri*. Clădirea, cu un singur nivel, era parte integrantă a unei străzi cu imobile construite începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea și în prima jumătate a secolului XX, și implicit aparținând din punct de vedere arhitectonic și funcțional acestei perioade. Camerele erau înalte cu uși masive din lemn, balcoane și ferestre cu ornamente metalice, grații din fier forjat la intrările principale. Din interiorul unui hol îngust situat la intrarea în hotel accesul spre etaj, unde erau camerele, se făcea pe o scară spiralată din lemn, străjuită de un grilaj metalic. Confortul sonic nu era foarte bine asigurat, fiecare pas pe scară, hol, ori în interiorul camerelor fiind însoțit de scârțeli apreciable, după cum își amintesc temporarii locuitori.

După naționalizarea sa, în 1952, și-a pierdut funcționalitatea având destinații diverse. A servit în 1957, pentru o scurtă perioadă și ca internat pentru o parte din elevii codreniști. Cei mai în vârstă încă mai au nostalgia: "dușumelelor vechi și neîngrijite pe care se remarcă cu ușurință mersul milităresc al pedagogului, profesorul pensionar de geografie Ursoliu, încălțat în cea mai mare parte a anului cu cizme, a căror ascuțime și duritate a vârfului aproape că nu a rămas elev din internat să nu le cunoască. Purtând monoclu, specific unei perioade de mult apuse, cobora de fiecare dată scările atunci când se întorcea din oraș vreun elev care, tot prin bunăvoința sa fusese învoit, verificând cu acurie dacă nu cumva depășise cu vreun minut ora prevăzută în biletul de voie. Semnalul de întoarcere a celui învoit era dat de clopotul acționat de un mâner situat pe partea exterioară a ușii de la intrare, într-un loc cunoscut doar de interniști". Imobilul fiind într-o stare avansată de deteriorare, etajul a devenit în scurt timp impracticabil, la parter menținându-se până în momentul demolării (1982) câteva unități ale Cooperăției Meșteșugărești: un magazin pentru prezentarea și desfacerea produselor acesteia, un atelier de cojocărie și unul de marochinărie.

marochinărie.

Desigur, în epocă, într-un oraș cu iz balcanic dar și cu veleități Occidentale aveai și alte posibilități de cazare, eventual la: Traian, Europa, Singer pe Strada Regală ori la hotelul Splendid (proprietar Iosif Abțug), distrus de marele cutremur din 1940. Mirela Proca, Marcel Proca, *op. cit.*, pg. 160-161.

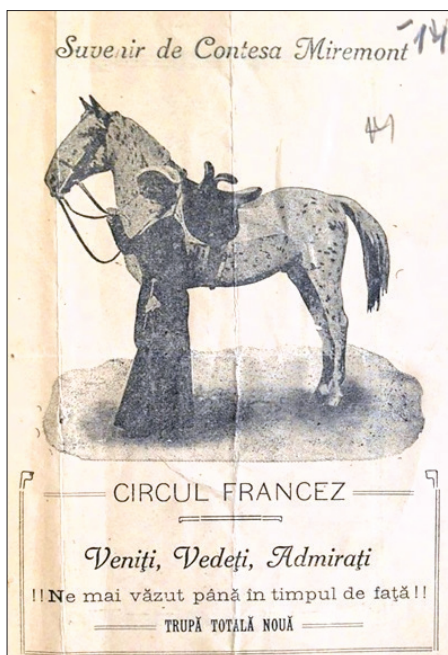
8. *Analele Spitalului "Bârlad și Elena Beldiman" pe anul 1892*, p. 41.
9. În ianuarie 1922, după revenirea trupelor de pe front, ia ființă și primul spital militar la Bârlad care a funcționat pentru început sub forma unei infirmerii de garnizoană. Odată cu trecerea timpului spitalul s-a dezvoltat ajungând să dispună și de o farmacie a garnizoanei care asigura nevoile de medicamente. Clădirea spitalului consta din două pavilioane de trupă care aveau o capacitate de 100 de paturi. Anexele spitalului cuprindeau „bucătăria, dormitorul trupei, grajdul, pivnița, ghețaria și morga”.

Personalul spitalului cuprindea un medic, șeful spitalului, un farmacist, un ofițer contabil, un plutonier sanitar și câțiva oameni de trupă. În sprijinul bolnavilor, spitalul a fost dotat cu un laborator clinic pentru examene, o cameră obscură pentru examene de nas, gât și urechi. Igiena bolnavilor era asigurată de „o baie de abur, căzi și dușuri pentru ofițeri alături de baia trupelor”. Datorită numărului mare de bolnavi și a bolilor variate, spitalul a fost împărțit în patru secții în cele două pavilioane:

- Pavilionul chirurgo-veneric, 50 de paturi;
- Pavilionul medico-contagios, 50 de paturi.

Dosarul observațiilor clinice arată că în acest spital au fost tratați 7384 de bolnavi, la care se adaugă 21000 de consultații date la bolnavii din afara.

Dare de seamă științifică asupra Activității Spitalului Militar și a Serviciului Sanitar din Garnizoana Bârlad, de la 1 ianuarie 1922 la 31 decembrie 1928, Tipografia N. Peiu, Bârlad, 1929, pg. 1-5.

10. *Ibidem*.
11. SJAN Vaslui, *fond Serviciul Sanitar al orașului Bârlad*, dosar 6/1918, f. 149.
12. Vasile Voiculescu (pseudonim literar: V. Voiculescu, n. 27 noiembrie 1884, Pârscov, România – d. 26 aprilie 1963, București, România) a fost un scriitor și medic român. În domeniul literar s-a distins în principal ca poet și prozator (a fost și dramaturg). Începe Facultatea de Litere și Filosofie din București (1902 - 1903), apoi trece la Facultatea de Medicină, în 1903, și își ia doctoratul în medicină în 1910. Practică medicina la țară. Fiind mobilizat, cu gradul de căpitan, vine la Bârlad, unde fusese numit doctor-șef al *Spitalului Militar nr. 472*, la care funcționează între 20 iunie 1917 - 23 octombrie 1918 și la Casa Culturală de pe lângă *Cooperativa Sfintii Constantin și Elena*. Dintr-un memoriu adresat de dr. V. Voiculescu Ministerului de Război, la 30 octombrie 1940, în vederea asimilării cu gradul de colonel: „În timpul anului 1917 m-am îmbolnăvit de tifos exantematic, de febră tifoidă și de icter, îngrijind bolnavii de aceste boli. Pentru acest fapt am fost decorat cu „Steaua României cu spade”: pentru că „fiind bolnav, a refuzat concediul spre a îngriji pe bolnavi”, cum scrie chiar pe brevet. În acest răstimp, până în 1918, am făcut serviciu pe lângă *tabăra de prizonieri din Bârlad* (în fapt lagăr de prizonieri, s. ns.), pe lângă *Atelierul central de confecții*, pe lângă Garnizoana Bârlad, precum și pe la alte spitale de răniți și bolnavi. Am fost demobilizat cu gradul de medic subșef, asimilat maior.” Pe parcursul șederii la Bârlad a fost și Medicul urbei, calitate în care semnează statele de plată ale *Serviciului sanitar al orașului Bârlad* (mai puțin pe luna august 1917 – vezi SJAN Vaslui, *fond Serviciului sanitar al orașului Bârlad*). Aici îl întâlnește pe Al Vlahuță, aflat în refugiu, pe care îl admiră și-l imită în toate poeziile pe care le scrisese până atunci. Participă la seratele literare ale *Academiei Bârlădene*, unde întâlnește alți scriitori, unii dintre ei mobilizați, veniți în scurte permisiuni sau lucrând la secția de propagandă pentru front, precum: Tudor Pamfile, Victor Ion Popa, M. Lungeanu, C. M. Vlădescu. În acest cenencl literar Vasile Voiculescu citește o bună parte din poeziile patriotice, pe care le va strânge apoi în volumul intitulat *Din țara zimbrului* (1918), cele mai multe însă publicându-le de îndată în ziarul „România”, publicație destinată trupelor române aflate pe front, dar și populației civile din Moldova. După terminarea războiului primește transferul pentru un spital din București și a fost numit medic la Administrația Domeniilor Coroanei (1920), continuând, paralel cu practicarea medicinei, să se ocupe de literatură. A făcut 4 ani de detenție în închisorile comuniste (1958 - 1962). Pentru mai multe detalii privind viața și activitatea sa, vezi și: *Prezențe militare în știința și cultura românească*, Editura Militară, București, 1982, pg. 279-280; Florentin Popescu, *Viața lui Vasile Voiculescu*, Editura Vestala, București, 2003; Traian Nicola, *Valori spirituale tutovene. Biobibliografie*, Primăria Municipiului Bârlad, vol. 6, R-Z, 2004, pg. 631-657; Ion N. Oprea, *Academia bârlădeană și Vasile Voiculescu*, Editura Pim, Iași, 2012; Gheorghe Postelnicu, *Viata si opera lui Vasile Voiculescu*, EuroPress, 2014.
13. *Ibidem*.
14. *Raport asupra administrațiunei și trebilor Comunei Urbei Bârlad pe anul 1878*, Imprimeria Basarabia, 1878, p. 7.
15. Radu Cosmin, *Pagini de pribegie. Exodul*, 1919, pg. 125-126.
16. N. A. Bogdan a lăsat un amplu manuscris intitulat *Iașul, leagăn al unirii neamului românesc. Amintiri și însemnări din 1916-1918*, aflat la Serviciul Județean Iași al Arhivelor Naționale, Colecția „N. A. Bogdan”, mapa 4.
17. Ion Agrigoroaie, *Iașii în anii 1916-1918*, Iași, Editura Anteros, 1998, pg. 97-98.
18. *Ibidem*.
19. http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/haosul-stapanea-tot-frontul-romanesec-primul-razboi.
20. Adept al politicii „germanofile” promovată de omul politic Al. Marghiloman. Alexandru Marghiloman (n. 27 ianuarie 1854, Buzău-d. 10 mai 1925, București) doctor în drept și științe politice la Paris (1878); intră în Partidul Conservator, devine deputat (din 1884), și ministru în diferite cabinet conservatoare în perioada 1888-1913; din iunie 1914 a fost ales președintele Partidului Conservator. Rămăs în teritoriul ocupat de trupele Puterilor Centrale a acceptat funcția de prim-ministru (5 martie – 24 octombrie 1918) pentru a îmbunătăți condițiile impuse României de reprezentanții Puterilor Centrale. I se va reproșa mai târziu semnarea păcii de la București (24 aprilie 7 mai 1918), cu termeni foarte duri pentru România. Pentru mai multe detalii privind viața și activitatea sa, vezi și: Ion Mamina, Ion Bulei, *Guverne și guvernări 1866-1916*, Editura Silex, București, 1994, p. 218; Nicolae C. Nicolescu, *Enciclopedia șefilor de guvern ai României (1862-2006)*, București, Editura Meronia, 2006, pg. 242-244.
21. Probabil face referire la Ion Mihail Mitileneu (28 septembrie 1868 – 11 iunie 1946), avocat și om politic conservator. Procuror și Prefect al Poliției capitalei (1910-1913), deputat, senator și ministru în mai multe rânduri. După război a activat în Partidul Poporului condus de Alexandru Averescu, fiind ministru de externe în cadrul cabinetului din 1926-1927.
22. General Constantin Christescu (n. 2 decembrie 1866, Catane, Argeș – d. 8/9 mai 1922, București), militar de carieră cu studii în Franța, profesor comandant la Școala Superioară de Război. General de divizie (1917; de corp de armată – 1918), sub-șef al Marelui Cartier General (decembrie 1916 - iulie 1917) după care devine comandantul Armatei a I-a române până la înlocuirea sa cu Eremia Grigorescu, de către rege în calitate de Comandant de Căpetenie al armatei. Șef al Marelui Stat Major (1913-1914, 1918, 1920-1922). Alin Spănu, *Serviciul de Informații al României în Războiul de Întregire Națională (1916-1920)*, București, Editura Militară, 2012, nota 334, p. 110. Pentru mai multe detalii privind viața și activitatea sa, vezi și: C. Căzănișteanu, V. Zoderiu, A. Pandeia, *Comandanți militari. Dicționar*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, pg. 90-91; Teofil Oroianu, Gheorghe Nicolescu (coord.), *Șefii Statului Major General român (1899-2000)*, București, Editura Europa Nova, 2000, pg. 91-103; Adrian Stroea, Marian Ghinoiu, *Generalul Constantin Christescu: seniorul artileriei române moderne*, București, Editura Militară, 2016.
23. Probabil raportul era adresat locotenent-colonelului Odone de la Biroul de informații din cadrul MCG. Misiunea Militara Franceză condusă de generalul Berthelot avea în componența acestei misiuni: un stat-major, două birouri de informații, un serviciu telegrafic, un serviciu radiotelegrafic și un număr de avioane și aerostații de cercetare, care-și puteau aduce o contribuție importantă în domeniul informațiilor. De asemenea pe lângă șeful Biroului 2 informații din Marele Cartier General a fost numit un consilier francez în persoana locotenent-colonelului Odone. cf. Cristian Troncotă, *Istoria Serviciilor de Informații*, fascicola I (1850-1918), Editura ANI, București, 2002, p. 51.
24. A.M.R., *fond M. C. G.*, dosar 213/1916, f. 195-196.
25. Dincolo de inerentul subiectivism , de ironiile și chiar răutățile la adresa unor personalități politice (și nu numai) memoriile sale contribuie substanțial la conturarea unei imagini a vieții cotidiene, a stării de spirit, a strădanilor, a reușitelor și speranțelor, a greșelilor și păcatelor.
26. În perioada Primului Război Mondial, în timpul refugiului din Moldova, regele Ferdinand mergea des la Ghidigeni, la conacul lui Chrissoveloni, unde, după cum relatează memorialistul Constantin Argetoianu „regele se deda la petreceri libidinoase cu cele trei surori Bastache, care sub costumul sursurilor de caritate își exploatau temperamentul. Dezmățul ar fi ajuns la un asemenea nivel, astfel că „bărbații și cucoanele se încurcau noaptea prin odăi și prin paturi”. Constantin Argetoianu, *Pentru cei de mâine: Amintiri din vremea celor de ieri*, Vol. III, partea a V-a (1916 -1917), Ediție și indice adnotat de Stelian Neagoe, Editura Humanitas, București, 1992, pg. 109 -112.
27. *Ibidem*, p. 111.
28. G. Tutoveanu relatează că ședintele *Academiei Bârlădene*, la care participa și Al. Vlahuță erau „ca o descărcare sufletească unde ne mai învioram”, deși Al. Vlahuță nu conținea a-și clama revolta. Dan Smântănescu, *Academia Bârlădeană în focul înfăptuirii idealului de unitate națională*, în *Bârladul odinioară și astăzi. Miscelaneu*, vol. III, 1984, p. 423-424.
29. Nichifor Crainic, soldat sanitar la Spitalul Militar din Iași, aflat sub patronajul soției ministrului de Justiție (Mihai Cantacuzino), relatează că o „domnița” avea o cameră în pavilionul de scândură, unde „trei bărbați o vizitau zilnic în ordine prestabilită, fără greș, un ceas fiecare. [...] La fiecare vizită, suspinele patetice ale domniței se auzeau prin scândurile pavilionului”. Faptul că pavilionul delicioșilor se găsea în cel mai lugubru cadru al mizeriei omenești, în spitalul acesta cutremurat de urletele durerii, nu stânjenea divină pasiune, ci dimpotrivă, o intensifica prin contrastul suferinței și al morții pentru țară”. Domnița era... Maruca Cantacuzino, viitoarea soție a lui George Enescu! Nichifor Crainic, *Zile albe, zile negre. Memorii*, (I), Ediție Nedic Lemnar, București, Casa Editorială „Gândirea”, 1991, p. 124; <http://www.ioanscurtu.ro/1916-1917-viata-cotidiana-in-iasi/>
30. Fragment dintr-o scrisoare adresată, la Iași, prietenului său din copilărie Paul Bujor, unde transpare revolta și amărăciunea pentru aspectele decadente din acest refugiu. Dan Smântănescu, în *loc. cit.*
31. La Iași mulți bărbați își petreceau ore în șir, de după-amiaza până dimineața, la Jockey Club, unde practica jocuri de noroc: bridge, maus, pocker, room, baccara. Se rulau sume importante, iar cei care pierdeau nu păreau a fi afectați: „Oamenii dau și ce nu aveau, nimeni nu se mai gândea la a doua zi (Constantin Argetoianu)”. Pasiunea îi molipsise și pe cei săraci, care, după cum nota același N. Crainic, jucau cărți „zi și noapte, fără întrerupere. Cei care ieșeau din joc porneau la despăduchiat, trecându-și rufele căpțușite cu straturi de paraziți prin para lumânărilor. Altfel nu era chip, căci toată casa mișuna de păduchi ca un mușuroi de furnici”. Nichifor Crainic, *op. cit.*, p. 121. <http://www.ioanscurtu.ro/1916-1917-viata-cotidiana-in-iasi/>
32. Dan Smântănescu, în *loc. cit.*
33. General R. Scărișoreanu, *Fragmente din războiul 1916-1918. Istorisiri documentare*, Ediția a II-a, Tiparul Cavaleriei, 1934, p. 136-137; General Radu R. Rosetti, *Mărturisiri (1914-1919)*, ediție îngrijită, studiu

- introdutiv și note de Maria Georgescu, București, Editura Modelism, 1997, pg. 163-164.
34. Ion Agrigoroaiei, *op. cit.*, pg. 98-99.
35. SJAN Vaslui, *fond Serviciul Sanitar al orașului Bârlad*, dosar 2/1917, f. 24.
36. Pentru detalii privind structurile informative vezi Alin Spănu, *Serviciul de Informații al României în Războiul de Întregire Națională (1916-1920)*, București, Editura Militară, 2012; Idem, *Spioni, spioane și dandanale în România neutră (1914-1916)*, București, Editura Militară, 2016.
37. General Nicolae Condeescu (n. 17 februarie 1876, Coșereni, Ialomița – d. 11 iulie 1936, Urlați, Prahova) a urmat Școala Militară de Infanterie (1894-1896), Școala Superioară de Război (1903-1905), a efectuat un stagiul în armata austro-ungară, după care a fost mutat în Serviciul de Informații al Armatei (1916-1919). În perioada 14 aprilie 1930 – 18 aprilie 1931 a deținut funcția de ministru de război în guvernele conduse de Iuliu Maniu, George G. Mironescu, din nou Iuliu Maniu și din nou George G. Mironescu. Pentru mai multe detalii a se consulta: Alin Spănu, *Nicolae Condeescu, șeful Secției Informații din Marele Cartier General în Primul Război Mondial*, în "Infosfera", An. II, nr. 4/2010, pg. 56-60; Idem, *Serviciul de informații...*, Cap. V, pg. 171-192.
38. Eracle Nicolescu (7 septembrie 1872, Iași - 1940?), general. A urmat școala fiilor de militari din Iași, fiind șeful promoției. Tot primul se clasează la Școala de Ofițeri, la Școala de Cavalerie și la Școala Superioară de Război (1895). În cursul carierei militare a fost ofițer în Regimentul 4 Roșiori (1895-1899), în Regimentul 2 Roșiori (1900-1903), Regimentul 2 Călărași (1904-1905) și în Regimentul 5 Călărași (1906). Până la Primul Război Mondial a lucrat la Marele Stat Major, în iunie-decembrie 1916 îndeplinind funcția de șef al „Biroului Informații” din cadrul Secției I a Marelui Stat Major. Este avansat general (1917) și devine Prefect a Poliției Iași (1 februarie – 29 octombrie 1918) iar de la 1 noiembrie al Poliției Capitalei (cel mai longeviv prefect de poliție al Bucureștilor), ministru de Interne fiind generalul Arthur Văitoianu. A deținut această funcție până la 11 iunie 1930, în timpul unor guverne liberale și țărăniște. A făcut parte din Comisia instituită pentru elaborarea proiectului de lege a organizării Direcției Generale a Poliției și Prefecturii Poliției Capitalei, lege promulgată în 1929. Nu a fost înlocuit datorită incompetenței, ci datorită faptului că, la lovitură de stat din 7-13 iunie 1930, regele Carol al II-lea a dorit în această importantă funcție un om de încredere, colonelul Gabriel (Gavrila) Marinescu, 1886-1940, general (1937), subsecretar de stat și ministru de Interne (1939). Ulterior, între 1930-1931, generalul Eracle Nicolescu a fost comandant al Jandarmeriei. În semn de respect și cinste a memoriei sale, prin Ordinul ministrului Administrației și Internelor nr. 678/6 iunie 2005, Inspectoratul Județean de Jandarmi Vrancea îi poartă numele – „General de divizie Eracle Nicolescu”. Pentru detalii vezi și Florin Șinca, *File din trecutul poliției capitalei. Prefectura Poliției Capitalei în primul deceniu interbelic (1918-1930)*, în "Poliția Capitalei", An XXIII, Nr. 439, martie 2015, pg. 16-17.
39. Casă de rendez-vous = bordel, casă de toleranță, casă de prostituție, casă de întâlniri, casă cu felinar (roșu), casă de perdiție; local în care se practică prostituția.
40. Zwicker (germanism) = Lornion (ochelari plianți) cu mâner de lemn, pe care îi folosesc mai ales femeile; lornietă. ♦ (Rar) Ochelari fixați de nas cu ajutorul unui resort.
41. Arhivele Militare Române (în continuare A.M.R.), *fond M. C. G.*, dosar 213/1916, f. 126
42. Probabil maiorul Christian Vasilescu.
43. *Ibidem*, f. 195.
44. Orașul Bârlad ca reședință de județ dispunea și de o închisoare cunoscută sub denumirea de arest preventiv, situat în zona unde se află acum Spitalul T. B. C. Acesta ca și multe alte edificii publice se afla la începutul secolului al XIX-lea într-o stare precară după cum aflăm din următorul document: "Arestul preventiv este instalat tot în vechiul local, proprietatea județului, care nu mai corespunde destinației sale având nevoie de o reparațiune radicală.
Cu ocaziunea împrumutului de 98000 lei din anul 1905, se hotărâse în mod expres ca suma aceasta să servească nu numai la construirea unui nou local de curte cu jurați și judecătoria de ocol, ci și la reparațiunea radicală a arestului preventiv. Suma de mai sus a fost însă complet absorbită și nici nu va ajunge pentru plata clădirii curții cu juri și a judecătoriei. Prin urmare, arestul preventiv va rămâne în starea în care se află, pentru că mijloace noi nu se pot găsi.
Numărul arestaților intrați anul trecut a fost de 1084 față cu 901 intrați în anul 1907. Diferența în plus de 183 se explică din cauza răscaloelor țărănești. Zilele de hrană au fost în număr 17.591 față de 16.077 ale anului 1906". *Expunerea situației Județului Tutova pe anul 1907. Raport prezentat consiliului general în ședința de la 15 Octombrie 1907 la deschiderea sesiunii ordinare*, Bârlad, Tipografia Comercială C. S. Lețcaie, 1907, pg. 12-13 .
45. Un alt atelier funcționa în cadrul imobilului din Str. Regală, nr. 48 cunoscut sub denumirea de Colosul Manzavinatos (local de teatru și cinematograf) precum și a grădini cinematograf de alături. Clădirea a fost rechiziționată, de Corpul Automobilistilor Voluntari, în folosul armatei la 2 octombrie 1916 rămânând în această situație până la 23 mai 1918. Proprietarul, Gherasim Manzavinatos, a intentat după război un proces pentru daune Ministerului de război, în documentație menționându-se că în această perioadă localul i-a fost schimbată destinația, fiind transformat în "garaj de adăpostit și reparat automobile". SJAN Vaslui, *fond Tribunalul Județului Tutova*, dosar 1/1918, f. 2-5, 39; La Bârlad funcționa, din 1916, și Parcul I Reparații al Regimentului cu Tracțiune Automobilă. SJAN Vaslui, *Fond Primăria orașului Bârlad*, dosar 2/1917, f. 32. Indiferent de o penurie acută de mijloace auto, România a dispus pe tot parcursul războiului de ateliere de reparații ale armatei aflate la: Iași, Botoșani, Bârlad, Vaslui și Hârlău. Irina – Mihaela Nedelcu, *Scurt istoric*, în "Observatorul Militar", nr. 7, din 25 februarie – 3 martie 2015, p. 9; <https://harlau625.wordpress.com/2015/02/25/file-de-istorie-harlau-in-primul-razboi-mondial-i/>
46. "Toți proprietarii de automobile fuseseră mobilizați cu mașinile lor, având ordinul de a se duce la Marele Cartier, aflat acum la Bârlad." Matila Ghyka, *Curcubeie*, Prefață de Patrick Leigh Fermor; Traducere de Georgeta Filitti, Ediția a 2-a, Iași, Polirom, 2014, p. 311; Reorganizările diferitelor structuri militare nu a determinat și mutarea centrului de comandă al Corpului Automobilistilor Voluntari de la Bârlad, deoarece într-un ordin din 11 decembrie al M.C.G. se specifica "C.A.V. cu comanda de automobile rămân la Bârlad". A.M.R., *fond cit.*, dosar 233/1916, f. 27.
47. Potrivit cercetărilor reputatului specialist în domeniu – Alin Spănu - "Contesa Bettine de Miremont, supusă austriacă, este semnalată de Serviciul Siguranței Ploiești la 18 mai 1915 ca artistă la Circul *Roussiere* care se afla în turne în localitate. Aristocrata a ieșit în evidență când a intrat în contact cu ofițeri superiori din garnizoană". Alin Spănu, *Spioni, spioane și dandanale în România neutră (1914-1916)*, București, Editura Militară, 2016, p. 252.
48. Idem, *Spionaj și contraspionaj în România anilor 1914-1916*, la http://www.google.ro/?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0ahUKEwjHufmq3rvYAhURLVAKHcl5B4y4QFggxMAE&url=http%3A%2F%2Fwww.magazinistoric.ro%2Fevenimente%2F20160406_simpozionul_c_popisteanu%2F2016.pdf&usq=AOvVaw3WinejW_vr10mGz0fM6Mv3. În dosarul ei personal se specifica: "Bettine Miremont de Miremont, născută în 1880 în Jassiuk (Galiția), a urmat Școala de maici din Graz, cunoaște limbile germană, franceză și rusă și deține cai în valoare de 20.000 lei; are talia mijlocie, păr blond, ochi albaștri, gura potrivită, barba proeminentă, tenul bălan (sic!)". *Ibidem*
49. A.M.R., *fond M. C. G.*, dosar 213/1916, f. 206.
50. Alin Spănu, *Spioni, spioane...*, p. 253; Idem, *Spionaj și contraspionaj...*
51. *Ibidem*.
52. *Ibidem*.
53. *Ibidem*.
54. *Ibidem*.
55. SJAN Vaslui, *fond Primăria orașului Bârlad*, dosar 24/1916, f. 58.
56. *Ibidem*, f. 75.
57. Constantin Prezan, (n. 22 ianuarie 1861 Butimanu, Ilfov – d. 27 august 1943 Schinetea, Vaslui), căpitan (1887) , colonel (1901), general de brigadă (1907), general de divizie (1914), general de corp de armată (1917) și mareșal (1930). A absolvit Școala Militară de Infanterie și Cavalerie (1880), Școala Specială de Artilerie și Geniu (1883) și Școala de Aplicație de Artilerie și Geniu de la Fointableau (1886). A comandat Brigada Brigada 13 infanterie (1904), Diviziile 3 Infanterie (1910), 7 Infanterie (1911), Corpul 3 Armată (1914) și Corpul 4 Armată (1915). După intrarea României în război (15 august 1916) a comandat Armata a 4 de Nord (august – noiembrie 1916), Grupul de Armate "General Prezan" (12- 20 noiembrie 1916), Marele Cartier General (decembrie 1916 - aprilie 1918) și Statul Major General (octombrie 1918 - aprilie 1920). Alin Spănu, *Serviciul...*, nota 212, p. 81. Pentru mai multe date despre viața și activitatea sa vezi și: Teofil Oroianu, Gheorghe Nicolescu (coord.), *Șefii Statului Major General român (1899-2000)*, București, Editura Europa Nova, 2000, pg. 114-130; Viorica Zgutta, *Constantin Prezan Mareșal al României*, Muzeul Județean "Ștefan cel Mare" Vaslui, 2005; Petre Otu, *Mareșalul Constantin Prezan. Vocația datoriei*, București, Editura Militară, 2008; Col. (r) Ion Giurcă, *Generalul Constantin Prezan, șef al Marelui Cartier General român*, în "Gândirea Militară Românească", nr. 1/2011, pg. 188-202; Teodor Frunzeți (coord.), *Mareșali ai României*, București, Editura Rao, 2013; Dan Botez, *Constantin Prezan. Mareșalul datoriei*, Scrisul Românesc, Craiova, 2014.
58. *Ibidem*, dosar 142/1916, f. 142.
59. De fapt un alt raport informative în care suspect apare și fratele acestuia bănuț de sabotarea transporturilor pe căile ferate. A.M.R., *fond M. C. G.*, dosar 213/1916, f. 208.
60. Gheorghe Alexandrescu (n. 1877, Brănești-Tutova – d. ?). Absolvent al Liceului "Gh. Roșca Codreanu" (1898). Licențiat în latină și filosofie în București. Audient la Berlin în Filologie clasică și Pedagogică. După ex-

- amenul de capacitate devine profesor la Liceul "Gh. Roșca Codreanu" (26 ianuarie 1904 – 1 septembrie 1923) unde a predat limbile română, germană și latină. Director al liceului (1910-1912). A făcut parte din comitetul de conducere al Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române din Eparhia Hușilor, Filiala Tutova înființată de Elena Th. Emandi (1913). În perioada interbelică s-a transferat la Liceul "Gheorghe Lazăr" din București, unde a fost director între anii 1925-1929. A condus o perioadă publicația "Orpheus". Revistă pentru cultură clasică, care a apărut la București (5 ori pe an) între 1924-1928. Traian Nicola, *Colegiul național "Gh. Roșca Codreanu" Bârlad – 150 de ani*, 1996, pg. 129, 143; Idem, *Liceul "Gh. Roșca Codreanu" Bârlad. Monografie*, Iași, 1971, pg. 200, 315.
61. A.M.R., *fond M. C. G.*, dosar 213/1916, f. 290.
62. Prin ordinul ministerului nr. 19 050 din 24 mai 1917 Limba germană și dexteritățile (afară de Desenul liniar) au fost suprimate în acel an școlar. Traian Nicola, *op. cit.*, 1996, p. 129.
63. Adept al politicii "germanofile" promovată de omul politic Petre P. Carp. Pentru considerații generale vezi și Silvia Bocancea, "Germanofilia" lui P. P. Carp, în *Logos. Universalitate. Educație. Noutate. Conferință internațională (2011)*, vol. 1: Secțiunea Filosofie și Științe Umaniste, Editura Lumen, Iași, 2011, pg. 129-139; Lucian Boia, "Germanofilia". *Elita intelectuală românească în anii Primului Război Mondial*, Ediția a III-a București, Editura Humanitas, 2014; Petre P. Carp (n. 28 iunie 1837, Iași-d. iunie 1919, Țibănești-Vaslui), om politic conservator, inițiator al Societății Junimea (1863), deputat (1867), senator (1877), diplomat, președinte al Partidului Conservator (21 aprilie 1907 - 14 mai 1913), de mai multe ori ministru și prim-ministru (1901-1901, 1911-1912). A militat pentru intrarea României în război alături de Puterile Centrale. Pentru detalii privind viața și activitatea sa se poate consulta și Traian Nicola, *Valori spirituale vasluiene. Bioblografii*, vol. I, literele A-O, Muzeul Județean "Ștefan cel Mare" Vaslui, 2001, pg. 152-199.
64. A.M.R., *fond cit.*, f. 208.
65. Ionel Bostan, *Căpitanul Sadoveanu și Marele Cartier General*, în "Curierul armatei", Nr. 36 din 27 iunie 2016.
66. SJAN Vaslui, *fond Fond Episcopia Hușilor*, dosar 25 /1916-1916, f. 37.
67. *Stenogramele ședințelor Consiliului de Miniștri. Guvernarea Ion Antonescu, vol. II (ianuarie-martie 1944)*, ediție de documente întocmită de Marcel-Dumitru Ciucă, Aurelian Teodorescu, Bogdan-Florentin Popovici, București, 1998, p. 364; Alin Spănu, *Serviciul...*, p. 99.
68. Mihail Sadoveanu (n. 5 noiembrie 1880, Pașcani – d. 19 octombrie 1961, Vânători-Neamț) a fost un scriitor, povestitor, novelist, romancier, academician și om politic român. În preajma războiului, la data de 16 ianuarie 1915, scriitorul, având gradul de locotenent, este concentrat la Piatra Neamț, în cadrul Regimentului 16 "Războieni. Mobilizat, la data de 15 august 1916 - o dată cu intrarea României în război - locotenentul Mihail Sadoveanu a lucrat la cenzură, la București, până în preajma sărbătorilor de iarnă, când a fost chemat la Regimentul 16 Infanterie, Suceava, de unde urma să plece pe front. Un alt ordin, însă, l-a trimis la Marele Cartier General care se afla la Bârlad unde a primit însărcinarea de a înființa și de conduce ziarul "România" - organ al apărării naționale. Într-un raport înaintat MCG, Sadoveanu anunța că s-a deplasat la Iași și a convocat o seamă de scriitori, care au discutat și iscălit un memoriu privind apariția unei gazete zilnice. Această gazetă urma să ajungă atât în prima linie a frontului cât și la unitățile aflate în refacere – cca 15 000 - 20 000 de exemplare zilnic. Pentru detalii vezi și: Virginia Mușat, *Mihail Sadoveanu povestitor și corespondent de război*, București, Editura Militară, 1978; *Prezențe militare în știința și cultura românească*, Editura Militară, București, 1982, pg. 248-250; Mr. (r) drd. Gheorghe Diaconescu, *Locotenentul Mihail Sadoveanu – corespondent de război* -, în *Armata română și patrimoniul național*, Editura Centrului Tehnic – Editorial al Armatei, București, 2010, pg. 507-512.
69. Mihail Sadoveanu, *Strada Lăpușneanu. Venea o moară pe Siret*, București, Editura Minerva, 1970, p. 39.
70. Identificabil în zona Liceului Teoretic "Mihai Eminescu".
71. *Ibidem*, pg. 45-49.
72. Despre el relatează în memoriile sale deputatul Th. Emandi, fost primar al Bârladului.
73. Eremia-Teofil Grigorescu (n. 28 noiembrie 1863 Golășei, lângă Târgu Bujor - d. 21 iulie 1919, București) a fost un militar și om politic român, general de divizie. A urmat cursuri primare la Tg. Bujor, gimnaziul la Galați (1874-1878), Liceul Național la Iași (1878-1881). A fost înscris timp de un an la Facultatea de Medicină și Științe din Iași, după care a plecat la București, dedicându-se carierei militare: Școala Militară de Infanterie și Cavalerie (1882-1884), Școala de Artilerie și Geniu (1884-1886); cursuri de matematică superioară (Sorbona, 1887-1888) și stagiu de perfecționare în artilerie și administrație în Franța. În cursul carierei militare a avansat rapid în ierarhia militară, până la gradul de general de brigadă (28 noiembrie 1915), apoi, în timpul Marelui Război, este avansat la general de divizie (1 aprilie 1917), și general armată (24 ianuarie 1918). A deținut, printre altele, funcțiile de: comandant al Brigăzii 3 Artilerie (1906), comandant și profesor de algebră superioară al Școlii Militare de Artilerie și Geniu din București (1907), director al Personalului din Ministerul de Război, comandant al Diviziilor 14 (1914) și 15 Infanterie (1916), al „Grupului Oituz – Vrancea” (1916 – 1917), al Corpurilor 4 Armată (1917) și 6 Armată (iunie 1917) și al Armatei 1 (30 iulie 1917 - 1 iulie 1918), inspector general al armatei (1918), Ministru de război, în guvernul condus de generalul Constantin Coandă (24 octombrie – 28 noiembrie 1918), Ministru ad-interim la Industrie și Comerț. A fost decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul”, clasa a III-a, fiind unul din cei patru ofițeri români decorați cu această clasă, alături de generalii Constantin Prezan, Alexandru Averescu și Gheorghe Mărdărescu. Considerat erou național înmormântarea a avut loc cu funeralii naționale, la Mărășești, osemintele fiindu-i mutate ulterior în mausoleul ridicat în localitate. Pentru detalii privind viața și cariera sa, vezi și: Nicolae Ionescu, *Generalul Eremia Grigorescu*, Editura Militară, București, 1967; Neculai Moghior, Didi Miler, *Credință și glorie – Generalul Eremia Grigorescu. Mărturii și documente*, ediția a II-a, Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, București, 2006; Adrian Stroea, Marin Ghinoiu, *Din elita artileriei*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2012; Doru Dumitrescu, Mihai Manea, Mirela Popescu, *Mica enciclopedie a Marelui Război (1914-1918)*, Corint educațional, București, 2014, pg. 25-27.
74. Ariana Negropontes, Crisula Ștefănescu, *Exilul interior. Dan Er. Grigorescu-Negropontes*, Editura Vremea, 2016; <http://www.edituravremea.ro/exilul-interior-dan-er-grigorescu-negropontes>; <http://cultural.bzi.ro/participarea-lui-eremia-grigorescu-la-primul-razboi-mondial-17266>
75. Alin Spănu, *Serviciul...*, p. 94.
76. Colonelul Alexandru Sturdza (n. 23 mai 1869 – d. 28 septembrie 1939, Zurich), fiul lui D. A. Sturdza, istoric, președintele Partidului Național Liberal și prim-ministru în mai multe rânduri și ginerele lui Petre P. Carp, liderul Partidului Conservator și prim-ministru, a urmat Școala Militară în Germania, după care a revenit în țară (18 aprilie 1892). Atașat militar la Paris (1907-1910), profesor și director al Școlii Militare de Ofițeri, calitate în care a elaborat mai multe manuale. Colonel din 1 decembrie 1914, la intrarea României în război a primit comanda Brigăzii 7 Mixte. După trădarea rămas în București, în slujba germanilor și a plecat în Germania la 19 martie 1918. A rămas până în 1938, când s-a stabilit în Elveția, activând ca funcționar de bancă și profesor la o școală privată. *Ibidem*, nota 258, pg. 94-95. Pentru detalii despre cazul său vezi: Paul Ștefănescu, *Istoria serviciilor secrete românești*, Editura Divers Press, București, 1994, pg. 54-57; Cornel Ilie, *Trădarea colonelului Sturdza*, în "Historia", nr. 4 (64)/2007, pg. 3-7; Petre Otu, *Mareșalul Constantin Prezan...*, pg. 121-128; Petre Otu, Maria Georgescu, *Radiografia unei trădări. Cazul colonelului Alexandru D. Sturdza*, București, Editura Militară, 2017.
77. Documentul schița, în fapt, pentru prima dată doctrina activității de obținere a informațiilor cu caracter militar. Pentru detalii vezi Marele Cartier General, Secția I, Biroul Informații, *Instrucțiuni asupra organizării și funcționării Serviciului de Informații*, Iași, 1917.
78. Alte precizări ale instrucțiunilor se refereau la: modul de desfășurare a activității informative și a manipulării informațiilor; atribuțiile personalului îndrăguit cu misiuni informative; stabilirea cu mai multă exactitate a misiunilor aviației de recunoaștere și a modului de executare a cercetării aeriene; coordonarea activității agenților secreți. http://www.history.ro/exclusiv_web/general/articol/spionajul-rom-nesc-n-primul-rzboi-mondial
79. Alin Spănu, *Generalul Constantin Prezan – Organizatorul serviciului de informații al armatei în războiul de întregire*, în "Document". Buletinul Arhivelor Militare Române, An XIV, nr. 1 (51)/2011, p. 18.
80. În articolul 1, al regulamentului de funcționare se prevedea necesitatea colaborării dintre organele de contrainformații române și cele ruse, atât în vederea contracarării acțiunilor de spionaj ale inamicului, cât și pentru descoperirea oricăror infracțiuni săvârșite împotriva celor două armate. Unele informații privind organizarea și funcționarea acestei structuri se regăsesc și în: Horia Brestoiu, Vasile Bobocescu, *Momente din activitatea organelor de ordine, informații și contrainformații românești în perioada 1878-1918*, Ministerul de Interne-Serviciul Editorial și Cinematografic, București, 1979, pg. 220-226; Cristian Troncotă, *Istoria serviciilor secrete românești. De la Cuza la Ceaușescu*, Editura "Ion Cristoiu" S. A., București, 1999, pg. 66-69; Idem, *Istoria Serviciilor de Informații*, fascicula I (1850-1918), Editura ANI, București, 2002, p. 51-53; Pavel Moraru, *File din memoriile unui ofițer de informații român din timpul Primului Război Mondial*, în "Revista Transilvania", 3/2009, pg. 65-74.
81. Alin Spănu, *Serviciul...*, p. 101.
82. Constantin Gheorghe, Milina Șerban, *Ministerul de interne (1862-2007) – mica enciclopedie* -, București, Editura Ministerului Internelor și Reformei Administrației, 2007, p. 180-181.
83. Alin Spănu, *Serviciul...*, p. 97.

INTRODUCERE ÎN STUDIUL JETOANELOR

Marian BOLUM

EXONUMIA este o ramură a numismaticii care se ocupă, printre altele, cu studiul jetoanelor.

Jetoanele sunt mijloace de plată folosite pentru a înlocui moneda măruntă. Ele au apărut atât în perioadele de criză când moneda măruntă era rară cât și în perioadele de stabilitate. Ele evidențiază aspecte ale vieții economice și sociale din epoca modernă sau contemporană.

Jetoanele au fost editate de diverse instituții sau firme, întreprinderi industriale¹, întreprinderi de construcții², cariere de piatră, exploatarea forestieră³, mine⁴, închisori, asociații, cluburi⁵, moșii⁶ ș.a., în scopul efectuării unor cumpărături interne, pentru prestații de servicii sau pentru oferirea unor avantaje. Ele înlocuiesc pentru un spațiu și un timp limitat mijloacele de plata curente. Unele sunt solitare altele fac parte din seturi de doua sau mai multe piese.

Valoarea înscrisă pe jetoane poate fi un echivalent bănesc, exprimat explicit în bani/lei, zile de muncă, o anumită marfă, pâine, carne, porție de mâncare, băutură⁷ (țap, halbă, sticlă de bere, sifon ș.a.), tutun sau un anumit serviciu, o călătorie cu tramvaiul, cu ascensorul, o convorbire telefonică⁸. Valorile cele mai mari le întâlnim la jetoanele de cazinou: 10.000 pentru o piesă a Cazinoului din Sinaia⁹, din perioada interbelică și 1.000.000, pentru cele folosite înainte de denominalizarea leului¹⁰. Jetoanele cu valorile nominale de: 5 lei, 20 de lei, 100 de lei și 500 de lei emise de patronii cazinoului din Sinaia aveau putere de cumpărare nu numai în incinta cazinoului ci și în orașul Sinaia și chiar în împrejurimi fiind primite de orice negustor¹¹.

Cazinoul din Constanța

Majoritatea jetoanelor nu au indicații privind destinația lor. O astfel de mențiune nu era neapărat necesară întrucât nu puteau fi folosite decât la magazinul sau cantina întreprinderii celui care le comandase. Unele piese au înscrise pe ambele părți doar valoarea nominală 1 leu, 2 lei, 3 lei ș.a. fără nici o altă precizare¹².

Jetoanele care aveau înscrisă valoarea nominală în lei sau în bani aveau uneori înscrise numai cifrele, rămânând de subînțeles unitatea monetară la care se refereau ceea ce genera uneori confuzii. Cu toate acestea ele și-au îndeplinit scopul de a realiza decontarea produselor ridicate de consumatori.

Jetoanele nu aveau curs legal, astfel putem explica circulația lor restrânsă doar la firma emitentului, valoarea lor nefiind garantată. Doar cazinourile erau obligate prin lege să aibă disponibilă contravaloarea în bani a pieselor emise.

Primele jetoane cu valoare în echivalent bani aveau un scop apropiat de cel al bonurilor de masa din zilele noastre. Ele erau valabile la cantine, magazine de întreprinderi, berării ș.a..

Jetoanele emise de întreprinderi erau o modalitate de a determina angajații să își cheltuiască o parte din venituri tot în avantajul angajatorului, fie la cantina, fie la economatul întreprinderii.

Unele jetoanele de cofetării, restaurante sau berării erau destinate fidelizării clienților deoarece primind ca rest jetoane în

locul banilor mărunți consumatorii erau nevoiți să se întoarcă și să le cheltuiască tot acolo.

Jetoanelor folosite la utilizarea diverselor aparate permiteau accesul la tramvai, lift, tonomat sau la un automat de cafea¹³, posesia lor dovedind plata serviciului.

O parte din jetoane au fost emise pentru strângerea de fonduri necesare pentru ridicarea unor monumente închinat eroilor¹⁴ din primul război mondial în diverse zone ale țării sau pentru construirea unor clădiri culturale de interes național (Ateneul Român, Arcul de Triumf ș.a.).

Restaurant D. Marinescu

Pentru stabilirea materialului din care este confecționat un jeton colecționarul are la dispoziție, de multe ori, doar propria experiență. Cele mai folosite materiale au fost cuprul, nichelul, alumiul sau aliajele lor. În anumite perioade s-a folosit fierul și zincul care de obicei aveau suprafețele protejate prin nichelare sau, mult mai rar, argintul. În ultimul timp, mai ales la jetoanele de cazinou, se folosesc masele plastice. La jetoanele noi, în special cele pentru automate, se folosesc aliaje de cupru-nichel.

Unele jetoane sunt neatrăgătoare, realizarea lor având în vedere doar funcționalitatea, altele însă sunt foarte frumoase lucrate. Gravorii acestor piese sunt greu de identificat deoarece doar rareori numele lor este trecut explicit în formatul grafic pe care îl propuneau. O listă cu principalii gravori o găsim în literatura de specialitate¹⁵. Dintre aceștia va prezentăm și noi câțiva dintre cei mai cunoscuți: Carniol Manaheim (M. Carniol, Carniol Gravor), Carniol Fiul (M. Carniol Fiul), Dumitrescu Constantin (C D), Dogariu Octavian (OCTADO, OD), Fassler Anton (Anton Fassler SUCC, Fassler București), Fassler Robert (R. Fassler București, R. Fassler București), Vasile Gabor (VG, V.G.), Teodor Radivon - bijutier, furnizorul Casei Regale, Radivon N. ș.a.

Cele mai vechi jetoane din spațiul românesc descrise în literatura de specialitate au fost realizate în Banat în prima jumătate a secolului al XIX-lea, ele reprezentând zile de robotă sau fiind inscripționate cu ½, ¾ sau 1, cifre ce reprezintă „creițari”. Tot pentru aceeași perioadă și pentru aceeași zonă au fost realizate jetoane de munca pentru zilieri (țărani liberi ce lucrau cu ziua sau muncitori sezonieri), semnele valorice fiind aceleași și reprezentând zile de lucru efectuate¹⁶.

Cele mai vechi jetoane românești cunoscute, după C. Kirițescu, sunt din perioada 1868-1872 și au fost emise, în condițiile în care statul nu reușiseră să bată toate monedele promovate de legea din 1867, de instituții precum Manufactura de tutun sau Depozitul Central al Armatei, valoarea înscrisă pe ele fiind exprimată în timp de muncă (½ zi de muncă, 1 zi de muncă, 1 ½ zi de muncă)¹⁷.

Jetoanele au avut o largă circulație la nivelul comunităților locale până la jumătatea secolului al XX-lea când, treptat, au fost scoase din circulație de regimul comunist ajungându-se ca până și fisele de telefon să fie înlocuite cu monedele aflate în circulație.

După 1990, datorită utilității lor jetoanele au reapărut pe piața românească. La început au fost folosite jetoane aduse de diverse firme străine însă ulterior au fost realizate și la noi fiind personalizate cu datele emitenților. Astfel, astăzi circulă jetoane pentru diverse automate, de cafea, de jocuri mecanice, de cazinouri sau chiar jetoane de prezentare a unor firme ce își desfășoară activitatea în diverse zone din țară¹⁸.

Jetoane pentru automatele de cafea

Despre jetoanele nu s-au scris, cu câteva excepții, studii aprofundate și nici nu s-au realizat cataloage ample, de regulă numismații limitându-se doar la prezentarea dimensiunilor, a greutateii, a metalului din care au fost realizate și a inscripțiilor. Studiarea lor din punct de vedere al contextului în care au apărut, a emitenților, a zonei și perioadei în care au circulat s-a realizat doar rareori datorită zonei restrânse în care au circulație și tirajul mic, fapt ce a determinat ca informațiile ajunse la noi să fie foarte puține. De asemenea, nu există nici un fel de evidență a firmelor emittente ceea ce face ca identificarea să fie uneori foarte dificilă dacă nu chiar imposibilă. Aceste motive au făcut ca numărul colecționarilor din acest domeniu să fie redus.

Primul studiu dedicat jetoanelor se pare ca îl datoram lui Constantin Iacubovici.

O altă abordare a acestui domeniu a fost realizată de C. Kiriteșcu, în 1964, în primul volum al lucrării sale *Sistemul bănesc al leului și precursorii lui* unde sunt prezentate 14 jetoane însă problema este abordată, conform epocii în care a scris, din perspectivă marxistă „scopul principal al emisiunilor de semne monetare particulare era deci acela de a procura capitalistului posibilitatea ca, pe lângă exploatarea muncitorului ca vânzător al forței de munca, să-l mai exploateze și în ipostaza de cumpărător al mărfurilor de prima necesitate”¹⁹.

În 1977 G. Buzdugan, O. Luchian și C. Oprescu în lucrarea *Monede și bancnote românești* reiau problema și identifică 149 semne monetare. În această lucrare apare pentru prima oară și denumirea alternativă dată semnelor monetare, cea de jetoane²⁰. Autorii precizează că scopul lor este de a suplini lipsa de numerar mărunt însă sunt considerate, în continuare, doar o forma suplimentară de exploatare deoarece angajații erau obligați să le folosească la magazinul sau cantina patronului, prețurile fiind impuse de cel din urmă²¹.

Alte articole și studii referitoare la jetoane au apărut în *Buletinul Societății Numismatice Române*²², în revista *Colecționarul român*²³ editată de Dragoș Baldescu și Aldor Balazs, pe diverse site-uri²⁴ unde, de regulă, se comercializează²⁵ și astfel de produse sau pe forumuri numismatice²⁶ unde se discută și se prezintă imagini referitoare și la acest subiect. La aceste ultime surse este de remarcat site-ul *Romanian coins*²⁷ administrat de Adrian și Mario Homutescu, site care are o pagină distinctă dedicată acestui domeniu unde sunt prezentate o serie de jetoane care aparțin unor colecționari.

Abia în anul 2003 a apărut un catalog dedicat în exclusivitate jetoanelor odată cu prima ediție a lucrării lui Erwin Schäffer *Jetoane- România, Semne valorice și mărci*. Numărul jetoanelor catalogate, împreună cu alte obiecte cum ar fi mărci de scule, mărci de câini, sau insigne de recenzori se ridică la 2800 de piese²⁸, aflate în colecția autorului, în alte colecții particulare mai mici sau în colecțiile muzeelor din București sau Budapesta. Acest catalog a fost completat în anul 2012 când același autor, Erwin

Schäffer, publică, în condiții grafice deosebite, lucrarea bilingva *România. Jetoane, semne valorice și mărci/ Tokens, tags and chips*²⁹. Lucrarea urmărește prezentarea jetoanelor cunoscute de autor, grupate după următoarele criterii : emisiuni locale, emisiuni nelocalizate, emisiuni neutrale, emisiuni miniere, fise de telefon și jetoane de cazinou. De asemenea, lucrarea are în vedere prezentarea mărcilor canine, a mărcilor de legitimare pentru control, a mărcilor de legitimare pentru recensământ, a mărcilor de identificare militară, a mărcilor de inventar și chiar o serie dedicată domnitorului Vlad Tepeș.

Cu toate aceste eforturi de cercetare și de catalogare subiectul este însă departe de a fi finalizat așa că așteptăm cu interes și alte contribuții referitoare la jetoanele care au circulat pe teritoriul României .

Prin acest studiu ne-am propus doar să facem o prezentare generală a domeniului și a istoriografiei problemei. Cu siguranță, cercetările ulterioare vor completa acest demers.

NOTE :

1. http://romaniancoins.org/romaniantokens/roantina_fabricei_ciughies.html
2. http://romaniancoins.org/romaniantokens/ro_bucuresti_cutarida.html
3. <http://romaniancoins.org/romaniantokens/rocooperative.html>
4. <http://romaniancoins.org/romaniantokens/jetoane5.html>
5. http://romaniancoins.org/romaniantokens/ro_csb_clubul_studentesc_bucuresti.html
6. http://romaniancoins.org/romaniantokens/ro_epureni.html
7. http://romaniancoins.org/romaniantokens/ro_solacoglu.html
8. <http://romaniancoins.org/romaniantokens/jetoane3.html>
9. <http://romaniancoins.org/romaniantokens/jetoanesinaia.html>
10. <http://romaniancoins.org/romaniantokens/jetoanecazinouri.html>
11. G. Buzdugan, O. Luchian și C. Oprescu, *Monede și Bancnote Românești*, Editura Sport - Turism, București, 1977, p. 254 .
12. http://romaniancoins.org/romaniantokens/ro_neutrale.html
13. http://romaniancoins.org/romaniantokens/ro_distribuitoare_automate.html
14. <http://romaniancoins.org/romaniantokens/romonumente.htm>
15. E. Schäffer „Jetoane- România, Semne valorice și mărci”, Editura Corvin, Deva, 2003, p.12-557.
16. A. Balazs, *Jetoane de moșii utilizate în sec XIX în Banat în Colecționarul român*, nr. 12 din decembrie 2007.
17. C. Kiriteșcu, *Sistemul bănesc al leului și precursorii lui*, I, Editura Enciclopedică, București, 1997, p. 349.
18. http://romaniancoins.org/romaniantokens/ro_prezentare_reclama.html
19. C. Kiriteșcu, op cit, p. 349.
20. G. Buzdugan, Octavian Luchian și C. Oprescu, op cit, p.308.
21. *Ibidem*, p. 253.
22. R. Ochescu, C. Dima, S. Samoila, M. Dima, *Jetoane românești inedite ori mai puțin cunoscute în Buletinul Societății Numismatice Române anul 80-85 (1986-1991)*, nr. 134-139, Editura Academiei Romane, București, 1992, p.183-221; R. Ochescu, C. Dima, *Jetoane românești în Buletinul Societății Numismatice Române anul 88-89 (1994-1995)*, Editura Academiei Romane, București, 1998, p. 143-178; Erwin Schäffer, *Jetoane românești inedite ori mai puțin cunoscute (III) în Buletinul Societății Numismatice Române anul 90-91 (1996-1997)*, nr.144-145, Editura Academiei Romane, București, 2002, p.161-185; Erwin Schäffer, R. M. Șepilici, M. Ilin, *Jetoane românești inedite ori mai puțin cunoscute (IV) în Buletinul Societății Numismatice Române, anul 92-97, (1998-2003)*, nr.146-151, Editura Academiei Române, București, 2003, p. 231-260; Erwin Schäffer, L.N. Hanganu, *Jetoane românești (V) în Buletinul Societății Numismatice Române, anul 92-97 (1998-2003)*, nr. 146-151, Editura Academiei Române, București, 2003, p. 261-271; Erwin Schäffer, *Jetoane românești inedite ori mai puțin cunoscute (VI) în Buletinul Societății Numismatice Romane, anul 98-193 (2004-2009)*, nr. 152-157, Editura Academiei Române, București, 2010, p. 133-148; T. Ciumara, *Jetoane românești inedite ori mai puțin cunoscute (VII) în Buletinul Societății Numismatice Române, anul 98-193 (2004-2009)*, nr. 152-157, Editura Academiei Române, București, 2010, p.149-160.
23. M. Sandor, *Circulația semnelor monetare (jetoane) în Valea Jiului în Colecționarul român*, nr. 4 din 16.05.2006; M. Jar, *Multiplele fețe ale jetoanelor în Colecționarul român*, nr. 7, 23.11.2006; T. Ciumara, *Despre jetonul emis de iluzionistul Cortini cu ocazia reprezentății din București în Colecționarul român*, nr. 7, 23.11.2006; T. Ciumara, *Jetoanele restaurantelor I.H. Ionescu și T. Rusescu în Colecționarul român*, nr. 10 din 23.05.2007.
24. <http://picasaweb.google.com/CretulescuCorneliu/JetoaneRomania#>
25. <http://www.okazii.ro/catalog/obiecte-colectie/numismatica/jetoane.html>
26. <http://www.transylvanian-numismatics.com/phpBB/viewtopic.php?t=5801>
27. <http://romaniancoins.org/romaniantokens/default.html>
28. E. Schäffer, *Jetoane- Romania*, op cit, p.18.
29. *Idem*, *România. Jetoane, semne valorice și mărci/ Tokens, tags and chips*, Gutenbrunn, 2012, p. 10-429.

Familia - din perspectiva adolescentului

- urmare din pagina 1 -

Unde se situează adolescența în raport cu acest imperativ biologic? Pentru că în ultimă instanță viața naște viață și viața cere viață, iar funcția cea mai generală a vieții, indiferent la ce nivel al lumii viețuitoare am considera-o, este reproducerea pentru a asigura perpetuarea speciei. Sub acest aspect specia umană nu face și nu poate face excepție. Adolescența, din punct de vedere strict biologic, este etapa desăvârșirii procesului de dezvoltare început în momentul concepției, în care individul devine apt în vederea realizării finalității biologice sub toate aspectele, dar mai ales sub aspect reproductiv. Se poate spune că adolescentul, cel puțin sub raport biologic, a fost același din totdeauna. Influențele sociale și progresul societății umane de-a lungul istoriei nu au modificat esența biologică a fenomenului, ci doar i-au influențat percepția și manifestările sociale în funcție de modul de trai și stilul de viață într-o epocă dată.

Această etapă a desăvârșirii biologice cunoaște, sub aspectul dezvoltării somatopsihice trei perioade distincte, așa încât cunoașterea lor poate contribui la înțelegerea corectă a zbuuciumului, trăirilor și manifestărilor caracteristice adolescenței;

- **preadolescența sau adolescența timpurie** (9-12 ani); sub aspect somatic coincide cu o accelerare a procesului de dezvoltare fizică (talie și greutate), apariția caracterelor sexuale secundare (sânii la fete, pilozitatea și pigmentarea la ambele sexe), orientarea androidă sau ginoidă a siluetei în funcție de sex, aspecte ce apar datorită intrării în funcție a hormonilor sexuali. Aceste transformări fizice se însoțesc de modificări psihice care schimbă comportamentul copilului de până mai ieri. Astfel, preadolescentul devine mai atent cu sine însuși și cu cei din jurul lui, are conștiința apartenenței la unul din sexe, i se dezvoltă capacitatea de reflecție și gândirea abstractă, iar atitudinea și manifestările trădeză tendința de interiorizare.

În plan familial devine mai rezervat, mai meditativ, iar în plan social se orientează și caută intimitatea în prietenie, reducând treptat grupul din care făcea parte. Începe să aibă rezerve și îndoieli față de modelele pe care le avea până atunci: mama, tata, un frate sau o soră mai mare. Toate acestea conduc la conturarea și manifestarea eului personal, care nu rareori crează stări de tensiune în familie. Este, altfel spus, primul semn al tendinței de detașare al copilului față de familia de origine.

- **adolescența medie** (12-17ani) – coincide cu perioada pubertară - în care maturarea genitală și implicit capacitatea reproductivă se desăvârșește, așa

încât din punct de vedere biologic individul devine apt pentru procreare. Aspectul fizic se desăvârșește, oferind aspectul înfloritor caracteristic tinereții timpurii. În plan psihic adolescentul traversează așa numita perioadă de căutări în mediul său, în care eul personal se indentifică în raport cu cei din jur. Își pune întrebări existențiale la care caută răspuns. Se autoevaluează și caută oportunitățile disponibile pentru afirmare. Comportamentul său suferă schimbări importante în raport cu familia, față de care tinde să se detașeze. Atracția fizică și popularitatea domină relația în cadrul grupului sau mediului său, în timp ce se dezvoltă și sentimentul autoîncrederii.

În această etapă, determinantă este existența unui model real pe care adolescentul îl caută cu obstinație și încearcă să-l imite atunci când îl găsește. În acest context, nu este deloc indiferent ce modele oferă societatea tineretului aflat la această răscruce existențială. Libertinajul excesiv promovat fără rezerve în societatea contemporană (la care massmedia contribuie decisiv), prin oferta de modele, de cele mai multe ori fără valoare, nu pot decât să bulverseze adolescentul la această vârstă de căutări. Așa încât pe fondul instabilității psihoemoționale caracteristică vârstei, când afectivitatea domină și sentimentul dragostei înfloresce, aceste elemente fac ca adolescentul să se dezvolte într-un mediu nu întotdeauna prielnic. Ceea ce altădată contravenea bunelor moravuri, iar societatea le taxa ca atare, astăzi, cel puțin în mediul extrafamilial, este acceptat ca ceva normal. Un studiu cu referire la viața sexuală în rândul tinerilor de 16 ani constată că; 30% dintre fete și 45% dintre băieți au trecut printr-o experiență sexuală și doar 17% și respectiv 22% au trăit emoția unei îmbrățișări sau sărut. Cu toate că o bună parte din adolescenți au trecut deja printr-o experiență sexuală (și chiar homosexuală) încrederea în dragoste și onestitate sunt aspecte ce apar, se dezvoltă și domină adolescența medie.

- **adolescența târzie** (17-22 ani) reprezintă în fapt corolarul procesului de dezvoltare biopsihosocială în care, îndeobște, maturarea biologică atinge apogeul, dezvoltarea somatică se desăvârșește, dezvoltarea morfofuncțională a organelor, aparatelor, sistemelor și implicit capacitatea reproductivă îmbracă treptat caracterul complet al adultului. Sănătatea fizică conferă individului acea stare de bine care îi permite abordarea problemelor vieții cu încredere și optimism. În acest context se conturează și individualitatea psihosocială care la modul general se caracterizează prin 3 trăsături fundamentale:

- se conturează identitatea individuală, în care eul personal se definește pe fondul biologic complet maturat, pe baza experienței și pregătirii personale, precum și a contextului familial și social în care trăiește.

- relațiile interpersonale devin mai limitate, iar cele intime mult mai stabile.

- este vie înclinația către justiție și patriotism în care spiritul de dreptate, echitate, dragoste de neam și țară se regăsește în forma cea mai pură și neviciată de interesele, conjucturile și compromisurile de mai târziu. Istoria națională demonstrează cu prisosință aceste aspecte ale tineretului, iar pentru a ilustra afirmația este suficient să ne referim la generația pașoptistă sau generația de la 22. Pe acest fond se realizează orientarea religioasă și politică care îl pot face pe tânăr simpatizant, opozant sau intolerant, orientare care ține de ceea ce societatea oferă tânărului în perioada când se formează.

O dominantă în comportamentul adolescentului devine preocuparea pentru realizarea sa în plan personal sub aspectul existenței, carierei și familiei. Aceasta presupune un plan pentru independența economică, separarea de familie de origine și inițierea unei intimități pe care în general o vede desăvârșită în cadrul și numai în cadrul familiei. Este o tendință naturală, imperativă, bazată pe resorturi biologice (selecția nerațională, selecția sexuală, dragostea sexuală), care desăvârșesc chemarea biologică în finalitatea ei (N.C.Paulescu).

Nu rareori contextul social, pornind de la familie și atingând cercuri mai largi, pot exercita o presiune pozitivă sau negativă ce pot dezechilibra evoluția normală a unui cuplu pe cale de a se constitui într-o tânără familie ca tendință firească a evoluției individului. Mai mult, atacurile neîntrerupte la adresa căsătoriei și familiei practicate cu asiduitate astăzi de asociații și structuri transsexuale, nu fac decât să bulverseze viziunea tânărului asupra viitorului său și a familiei. Cu toate acestea, formarea familiei rămâne o preocupare dominantă a adolescentului aflat în etapa adolescenței târzii. Însăși tradiția noastră (și nu numai) a consacrat această preocupare, însoțind parcursul tinerei generații în drumul ei către viața de familie cu numeroase obiceiuri și datini: însurășitul, înfirtășitul, șezătorile, cetele de flăcăi, cetele de fete, fata de măritat, flăcăul de însurat, toate acestea cu o puternică conotație educativă. În cadrul acestor obiceiuri căsătoria ocupă un rol central, se bucură de protecția și solidaritatea de grup pentru că este considerată ca etapă semnificativă între cele două momente cardinale ale existenței: nașterea și moartea, toate trei evenimente cu conotație strict familială. Așa încât, fără familia bazată pe resorturile naturale care concurează la formarea ei, nu se poate imagina societatea și evoluția ei.

Dacă latura biologică a familiei se regăsește ca o constantă în evoluția istorică a familiei, latura socială s-a modificat în timp, în strânsă corelație cu gradul de cultură, civilizație și progres economico-social al societății umane în general. Astfel rolurile ierarhice în cadrul familiei s-au modificat față de societatea tradițională, coabitarea celor

trei generații (părinți, copii, bunici) se întâlnește foarte rar, iar integrarea socială a femeii, este o realitate care a schimbat întrucâtva raporturile familiale.

Însăși percepția socială a familiei a suferit schimbări. Există chiar tendința aberantă de a înlocui căsătoria dintr-un contract social, consfințit prin lege, într-un parteneriat social sau reuniune consensuală care conferă un alt statut partenerilor. Adăugăm la aceasta și tendința modernă de a oficializa căsătoria între parteneri de același sex, ceea ce în opinia tradiționaliștilor, moralisților, religiei și a realităților biologice nu înseamnă decât un afront dezastruos adus instituției familiei. Ca un corolar nefericit al acestei orientări sexuale nefirești este și tendința de a încredința acestor cupluri homosexuale spre adopție copii, ceea ce apare ca o sfidare a moralității elementare, știut fiind faptul că educația copilului în prima etapă de viață presupune existența celor doi poli esențiali în formarea sa; mama cu afectivitatea și delicatețea ei și tatăl cu hotărârea și pragmatismul său. Un argument în susținerea acestui aspect este dezvoltarea armonioasă a copiilor dați în plasament familiilor normal constituite și care în evoluția lor nu diferă cu nimic față de dezvoltarea copiilor în familia biologică. Un aspect la fel de dureros a fost și acela, recunoscut în anumite etape istorice, când în tendința formării omului nou anumite doctrine sociale atentau la instituția familiei (vezi perioada de început a comunismului). Realitățile care au urmat au demonstrat cu prisosință eroarea, sfârșind prin a recunoaște familiei statutul de celula socială de bază care trebuie ocrotită.

Dacă ne întrebăm, unde se plasează căsătoria în existența individului și care este rostul ei? un răspuns am putea avea dacă recurgem la tradiție. În multitudinea credințelor populare timpul viețuirii omului cu întregul său parcurs biologic este consacrat sub denumirea de "Viața de Om", reprezentând în fapt perioada de timp în care omul își împlinește destinul său pe pământ. La scară astronomică o viață de om nu reprezintă decât o clipă între două veșnicii, cea de aici (pe care cu greu ajungem să o cunoaștem) și cea de dincolo (pe care ne-o imaginăm), delimitate strict de două evenimente cruciale și anume; nașterea și moartea. Chiar și așa, viața de om este suficientă pentru a-l pune în situația de a-și împlini destinul speciei, procrearea și creșterea copiilor, ca o continuitate a vieții și a mesajului genetic pe care individul îl poartă și trebuie să-l transmită.

Iată prin urmare cum căsătoria capătă o conotație temporală, cosmică în existența omului și a speciei umane, act prin care individul trebuie să-și împlinească destinul speciei. Nici unul din aceste momente, de maximă importanță în plan individual și social, nu trece neobservat, pentru că ele se înscriu în derularea perpetuă a vieții care la rândul ei nu poate fi concepută în afara acestora. Nu întâmplător tradiția și cultura populară le-a cuprins în obiceiuri și datini pe care, subliniindu-le importanța le fixează în conștiința colectivă. Nașterea de pildă, este un eveniment în familie însoțit de o suită întregă de obiceiuri și ritualuri (ursitoarele, botezul etc), în aceiași măsură căsătoria cu întregul ei ceremonial și, nu

mai puțin, moartea cu datinile, procesiunea și perioada de după înhumare. De-a lungul timpului istoric aceste evenimente nu și-au schimbat fondul, ele îmbrăcând să zicem eticheta timpului sau modei, fără să i se altereze esența.

Dacă timpul biotic pentru om este dominat de cele trei momente importante ale existenței sale (nașterea, căsătoria, moartea), evoluția lui este determinată de un alt triptic care se suprapune acestor evenimente și care tradițional (chiar în structurile arhaice ale comunităților) au acoperire în concret și anume: casa-satul-cimitirul, fiecare cu caracter simbolic, caracter ce nu s-a modificat la scara existențială. Astfel casa se identifică cu familia și deci locul unde se naște viața într-o lume pe care omul nu o cunoaște și pe care o descoperă treptat. Cimitirul se identifică cu lumea de dincolo pe care nimeni nu o cunoaște, dar către care, implacabil, orice om se îndreaptă și orice existență sfârșește. În această reprezentare satul simbolizează cadrul social, în care omul se împlinește în plan social și biologic, realizându-și astfel destinul. Este în fapt singura realitate concretă pe care individul, în parcursul său existențial, o percepe și în care se manifestă.

Cum casa și cimitirul nu și-au modificat cu nimic încărcătura simbolică de-a lungul timpului, contextul social a evoluat în timp pe măsura progresului social. Dar și aceasta dacă ne referim la cadrul social oferit, pentru că dacă plasăm aici căsătoria ca un corolar al timpului biotic, observăm că nici aici nu s-au produs în timp modificări importante, pentru că în principal căsătoria este momentul esențial al constituirii unei noi familii.

Față de acest moment crucial al vieții de om, ca timp biotic, întrebarea care se pune este: în ce măsură adolescentul timpurilor noastre este pregătit? Am văzut că influențele sociale moderne nu au fost întotdeauna benefice, mai ales în percepția socială a actului căsătoriei. Aceste influențe sunt mai vizibile în societățile în tranziție unde se produce o răsturnare evidentă de valori culturale, morale, umane, etc secundată de o criză morală prin promovarea subculturii, libertinajului, violenței și în general a punerii la îndoială a tot ceea ce era considerat anterior ca valoare morală. În acest context scăderea alarmantă a nupțialității și natalității a devenit o realitate cu consecințe demografice imediate și în perspectivă greu de estimat, dar care pot fi considerate de pe acum ca îngrijorătoare.

Pentru a găsi un răspuns la întrebarea de mai sus este suficient să ne întoarcem în timp și să vedem cum societățile arhaice și tradiționale tratau acest aspect. Tradiția și folclorul nostru (și nu numai), consemnează prin numeroase datini și obiceiuri existența unor adevărate instituții premaritale care pregăteau adolescentul din perioada timpurie pentru viața de familie. Aceste instituții se organizau la nivelul obștei, erau atent supravegheate și constituiau o adevărată școală de caractere și ținută morală (vezi mai sus). Această pregătire dura ani de zile, în cadrul căreia tânărul sau tânăra căpăta noțiunile de bază privind: viața de familie, rolul bărbatului, rolul

femeii, raporturile dintre ei, locul nașterii în cadrul familiei, relațiile cu copiii, obiceiuri, tradiții, care erau treptat preluate de tânăra generație ca îndrumări cu adânci semnificații educative. Depășirea vârstei optime pentru căsătorie (20 ani la fete și 25 ani la băieți) de pildă, era aspru sancționată de obște prin epitetul de fată bătrână sau flăcău tomnatic, care era similar cu incapacitatea tânărului de a-și împlini destinul. De aici și statutul social al celor în cauză, deloc de invidiat. Comunitățile rurale păstrează încă multe din aceste obiceiuri ce s-au dovedit în timp extrem de productive, dovadă că au rezistat.

Întrebarea care se pune este: ce oferă societatea modernă, mai ales urbană, ca alternativă în pregătirea tânărului pentru viața de familie? Oferta este de-a dreptul dezarmantă. Sistemul educațional nu oferă decât un spațiu redus familiei și acela prezentat într-un stil și conținut lamentabil. Prin programe educaționale se încearcă ștergerea diferențelor de gen, ștergerea stereotipurilor legate de viața de familie (rolul mamei și al tatălui) și chiar folosirea sintagmei "unul din părinți" în loc de mamă sau tată. Consilierea premaritală nu este decât o acțiune formală, massmedia rareori abordează problema căsătoriei și familiei la modul serios, alunecând de regulă în banal, frivol și comic, iar personalitățile prezentate tinerilor ca modele, VIP-uri, sau alte asemenea, sunt rareori valori adevărate.

Psihologii și sociologii au opinii diferite și amestecă lucrurile într-o manieră lamentabilă. În tot cazul încă nu se poate vorbi în țara noastră de o atitudine tranșantă a acestor categorii de specialiști. Corpului didactic, bulversat și el de noile orientări, îi revine greaua misiune de a discerne între valorile adevărate și tendințele actuale în procesul instructiv educativ. Întotdeauna vom găsi răspunsul dacă ne întoarcem din nou la familie și la rostul ei în devenirea și împlinirea destinului biologic și social al omului, în scurta lui trecere prin această lume concretă, limitată atât de drastic între cele două momente cruciale ale existenței, naștere și moarte, și împlinit totuși în concret prin familie.

Coaliția pentru Familie nu numai că militează pentru statutul tradițional al familiei, dar luptă pentru introducerea unor prevederi legislative clare, consfințite în legea fundamentală a țării noastre, care să stipuleze cu claritate că **familia este formată din bărbat și femeie, uniți prin căsătorie, dimpreună cu descendenții lor direcți în cadrul relațiilor de familie ce decurg din acest act.**

Eforturile care se fac la nivel național prin platforma de sprijin "Împreună" pentru modificarea articolului 48 din Constituția României, au ca scop tocmai menținerea firescului în domeniul relației de familie, pentru a prezerva astfel una din marile valori ale umanității - familia - cu tot ce a însemnat ea în istoria noastră și a lumii.

Este cu atât mai important cu cât și evoluția normală a adolescentului se îndreaptă către firescul existențial, ca o tendință naturală întruchipată în familie, asigurându-ne astfel continuitate noastră ca Neam și Țară.

CRISTIAN PÂNTEA – „SCULPTORUL DE DINCOACE ȘI DE DINCOLO”

- urmare din pagina 1 -

Atunci am simțim că adevăratul sens al durerii dispariției unui om drag e o plăcută nostalgie a orizonturilor ce ne devorează ființa! Doar așa vom spera că vom putea să ne eliberăm singurătatea de pe marea de sânge a sufletului nostru! Ne vom purta mereu gândul spre **Sculptor**, îl vom căuta mereu, deși știm că nu îl vom găsi decât tot în noi!

Astfel, cu mare efort sufletesc, deschidem firul amintirilor toți cei care l-am cunoscut pe omul **CRISTIAN PÂNTEA** și ne năpădește imaginea unui mare iubitor de artă adevărată! Din nefericire, geamătul inimii sale deja zdruncinate i-a sfărâmat existența și, astfel, am început cu toții să ne simțim desfrunziți în interiorul sufletului nostru. Răscolind împreună toate amintirile noastre despre cel ce a slujit cu sfințenie **Muzeul Județean “Ștefan cel Mare” Vaslui** aproape 40 de ani, am sesizat că acest pasionat iubitor de istorie vasluiană a scos din uitare valori morale nebănuite la oamenii din jur, a format caractere puternice, iar prin fermitatea și profesionalismul faptelor sale le-a încheșat destine! Așadar, vorbim despre un om care a avut devoțiunea de a fi reazăm al realizării semenilor în viață! **CRISTIAN PÂNTEA** avea acel farmec uman și profesional în fața căruia nu puteai decât să-ți ridici pălăria. Intelectual aparte și de o ironie fină, plăcută, **Sculptorul** de dincoace avea intuiția valorii și bogăția înțelepciunii distinse. Numai cei incapabili nu-i puteau desluși eleganța spiritului! El se dăruia cu nesaț vieții urbei VASLUIULUI, se dăruia nouă, tuturor, întărindu-ne cu fibrele sufletului său - prin acele desăvârșite creații ale sale. Ne-a dat atât de mult, iar noi i-am mulțumit atât de puțin! Prea repede ne-a lăsat mai săraci cu o zi și mai bogați cu o eternitate: ziua o rătăcim noi, dar eternitatea deja îi aparține!

Pentru a-l înțelege și mai bine pe acest „suflet rebel”, trebuie spus încă dintr-un început faptul că **CRISTIAN PÂNTEA** a muncit asiduu pentru a pune bazele Muzeului Județean Vaslui, alături de Constantin și Rica Popescu, Ioan Mancaș, Nelu Bauman și mulți alții. **CRISTIAN PÂNTEA** a venit înspre artă dintr-un mediu profund intelectualizat, cum era cel al vechilor membri ai Academiei bărlădene, în care poezia, muzica, arta și știința stăteau împreună la ceas de taină. De aici a pornit și sensibilitatea artistului pentru frumos, valoare și exigență, în paralel cu o stimulare accentuată a afectelor. Tocmai de aceea, înțelegerea acestui misterios „univers sculptural **PÂNTEA**” nu trebuie să vină doar din studierea atentă a modalităților de redare, ci și din iubirea celui de lângă tine și din educația culturală proprie. La **CRISTIAN PÂNTEA** e vorba de o creație plastică care cere dialogul cu noi, tocmai pentru a ni se confesa și a-și dezvălui misterele concepției sale sub forma unui **topos plastic al propriilor trăiri**.

Dinspre talentul de **restaurator** al obiectelor de patrimoniu muzeal a venit și voluptatea artistului **CRISTIAN PÂNTEA** pentru **sculptură**. Extrem de rafinat în ceea ce a făcut, el a rămas dincoace veșnicul nostru coleg dintr-o instituție culturală frumoasă, în care fiecare parcă ne regăseam locul mult mai ușor decât astăzi. Frumoasele amintiri despre **CRISTIAN PÂNTEA** stârnesc

în noi mirabilul, producând surpriza din arta sa sculpturală. Personalitățile istorice și culturale surprinse sculptural sub ocheda sufletului său - **ALEXANDRU CEL BUN, ȘTEFAN CEL MARE, AI. I. CUZA, CONSTANTIN PREZAN, MIHAI EMINESCU, MIHAIL SADOVEANU, VENIAMIN COSTACHE, V. I. POPA, VALENTIN CIUCĂ, VAN GOGH** - rămân nemuritoare în amintirea noastră și i-au fost artistului un fel de călăuze ale propriului destin, dincolo de faptul că aceste sculpturi ne dezvăluie un „romantism delicat” al autorului, dar și o formă de subzistență a misterului. **Personajele** din **sculpturile** acestui artist au acel zâmbet diafanic al unei maturități împlinite și chiar al unei umanități exersate. În fond, acești **oameni** „ciopliți în nemurirea artei” au fost parcă trecuți de autor prin scrijelitul profund al inimii sale. E vorba, așadar, de o *cosa mentale* profundă și manifestă, dar și de o eleganță și de o sensibilitate a rezonanței sale sufletești. De altfel, pendularea lui **CRISTIAN PÂNTEA** între Bârlad și Vaslui i-a relevat o anumită complectitudine a vanității umane și l-a determinat să simtă mereu acel complicat joc al retrăirii vremurilor de altădată.

Fără a trăda maniera clasică de abordare a sculpturii, **CRISTIAN PÂNTEA** avea o anumită expresivitate în discursul său plastic, reușind chiar să introducă noi dimensiuni spirituale ale transcendenței umane. De aceea, nu trebuie să ne mire faptul că **sculpturile** sale de personalități marcante ale spațiului nostru cultural au crescut din florilegiile unei inimi melancolice și au vestit mesajul surzător al întrupării, în timp ce „**chipurile**” artistului care se zăresc din creația sa se adapă și acum de la suflul candid al purității sale. Tocmai de aceea, caracterul **romantic** al operei sale se observă, iar autorul a dorit nu numai să abordeze ceva anume, ci chiar să redescopere în opera sa plastică propriul *Eu translucid*. Imaginile artistice create de el au meritul că împlinesc cuvântul cu imaginea, chiar dacă sufletul artistului va rămâne un permanent „labirint” pe care alți plasticieni și l-ar dori ca pe o provocare. În fine, avem certitudinea că **sculpturile** reprezentative ale lui **CRISTI PÂNTEA** vor crește mereu dintr-un cultivat vlăstar al sacralității lor, poate pentru a se opri ireversibil în fantele luminii mesajului său revelator în artă.

Astăzi, sub fiecare geană a noastră e o lacrimă în plus. Totul e cioburi în noi, căci pentru **CRISTIAN PÂNTEA** timpul s-a topit. Provinciile trupului său s-au revoltat și ni l-au stins într-un ocean de amărăciune. Bunul nostru prieten a ajuns la porțile Raiului cu o caleașcă din care nu mai poate coborî, sculptând dincolo pentru Dumnezeu! Cu toate acestea, ne aparține mai mult acum decât altădată, căci lipsa sa ne duce cu gândul la dorul de a vorbi cu el! După ce a așteptat lucid „*întâlnirea cu veșnicia*”, îmbrăcat într-o superbă „*cămașă de eternitate*”, el s-a îndreptat semeț spre lumina fără de sfârșit și suntem ai lui pentru că noi toți suntem altfel de când l-am avut printre noi.

DUMNEZEU SĂ-L ODIHNEASCĂ ÎN PACE !

Vasile Mălinescu - in memoriam

Teodor PRACSIU

A devenit secretarul literar al scenei bârlădene exact în anul terminării facultății și a ieșit la pensie din același loc, după decenii de muncă; și-a început activitatea în 1955, odată cu înființarea teatrului, și și-a îngemănat destinul cu acela al instituției de spectacole. Este un caz rar și unic în aria națională. A continuat să vină la teatru și după pensionare, slujind cu aceeași devoțiune instituția, pildă de fidelitate artistică și de dăruire necondiționată.

S-a stins din viață, la vârsta patriarhilor, Vasile Mălinescu (1929-2017), secretarul literar al Teatrului „Victor Ion Popa” din Bârlad, fost director - pentru scurtă vreme - al aceleiași instituții, regizor și monografist, personalitate culturală distinsă a vremurilor noastre, component al „garniturii de aur” a scenei bârlădene. Avem în vedere generația mai vârstnică, trecută la cele veșnice, al cărei ultim exponent era Vasile Mălinescu: Constantin Petrican, Elena Petrican, Ștefan Tivodaru, Maria Tivodaru, Cristian Nacu, Marina Banu, Zaharia Volbea, Mircea Ipate Mareș, Lily Popa-Alexiu, Valy Mihalache, Simon Salcă, Dana Tomiță, Aurelian Napu, Virgil Leahu - artiști care au înnobilit scena bârlădeană cu harul lor, alcătuind un nucleu puternic de profesioniști talentați și devotați Thaliei. Și astăzi ei sunt evocați cu

e-mail: revistaelanul@gmail.com
<http://sites.google.com/site/elanulvs/>

Redacția (tel.: 0235-436100)

Redactor șef: **Marin Rotaru**

Redactor-șef adjunct: **Cristian Onel**

Redactori corespondenți:

prof. univ. dr. **Vlad Codrea**,

Univ. „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca
 prof. univ. dr. **Ștefan Olteanu**, București

asist. univ. dr. **Bogdan Rățoi**,

Univ. „Al. I. Cuza Iași”

Dan Ravaru, Vaslui

Corneliu Bichineț, Vaslui

Mircea Coloșenco, București

dr. **Arcadie M. Bodale**, Vicovu de Sus

Serghei Coloșenco, Bârlad

drd. **Laurențiu Ursachi**, Bârlad

dr. **Laurențiu Chiriac**, Vaslui

Ion N. Oprea, Iași

dr. **Sorin Langu**, Galați

ISSN: 1583-3593

Tehnoredactare: **Bogdan Artene**

Tipar: **SC IrimpeX SRL Bârlad**

respect și considerație fiindcă au marcat o epocă în destinul teatrului prin pasiune, statornicie și profesionalism.

Traiectul biografic al lui Vasile Mălinescu ne reține atenția printr-un detaliu tulburător: a devenit secretarul literar al scenei bârlădene exact în anul terminării facultății și a ieșit la pensie din același loc, după decenii de muncă; și-a început activitatea în 1955, odată cu înființarea teatrului, și și-a îngemănat destinul cu acela al instituției de spectacole. Este un caz rar și unic în aria națională. A continuat să vină la teatru și după pensionare, slujind cu aceeași devoțiune instituția, pildă de fidelitate artistică și de dăruire necondiționată.

În epoca totalitară, Vasile Mălinescu a fost factorul de echilibru între două entități: autoritatea politică județeană și locală, la care se adăuga directorul teatrului, el însuși un spirit autoritar (mă gândesc în special la neuitatul Constantin Petrican) și trupa artistică. Aflat la mijloc - poziție mai întotdeauna ingrată - secretarul literar a găsit mereu strategiile adecvate pentru a ieși din situațiile delicate și a netezi calea premierelor către public.

**Număr apărut cu sprijinul Centrului Județean pentru
 Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui**

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor aparține, în exclusivitate, autorilor.

→ Ceea ce l-a ajutat de-a lungul întregii sale vieți a fost o seninătate imperturbabilă, o blândețe structurală, spiritul său pacifist, căldura umană. Nu l-am văzut nicodată nervos, nicodată întunecat ori ostil. Avea o bunătate indestructibilă și era conștient că orgoliul, infatuarea, spiritul războinic sunt inutile și periculoase într-o instituție de artă. Era comunicativ și jovial și cred că în forul lui lăuntric disprețuia fățărnicia, duplicitatea, lipsa de caracter. Era tonic și reconfortant. Și-a făcut datoria ca secretar literar și nu s-a lăsat ademenit de spiritul boem al unora, frecventatori asidui ai crâșmelor bârlădene. Îl găseai întotdeauna în biroul său de la etajul I, în clar-obscur, în centrul bibliotecii sale teatrologice, având la îndemână reviste, pliante, caiete-program, cărți și nelipsita cafea, din care sorbea tacticos, prins într-o discuție vie despre pasiunea vieții sale - teatrul. Colabora bine cu întregul personal, de la actori și până la regizorul tehnic și plasatoare, cunoștea pe toată lumea, era politicos și egal cu sine. Avea o relație bună cu tipografi, care-i garantau editarea la timp a caietelor-program - aceste instrumente indispensabile pentru informarea publicului cu tot ceea ce este necesar: afișul stagiunii, reluări, date bio-bibliografice despre dramaturgul jucat, mărturisiri ale regizorului, fotografii, opinii critice ș.a. Am păstrat în arhiva personală un set din aceste programe, care alcătuiesc în mic o istorie a teatrului bârlădean în succesiunea stagiunilor și reprezintă succinte "radiografii ale clipei".

În 2005, Vasile Mălinescu și semnatarul acestor rânduri publicau monografia Teatrului "Victor Ion Popa" (**Pro scena**, Editura Sfera, Bârlad, 2005, 198 de pagini format mare) și trebuie să mărturisesc astăzi, când unul dintre noi nu mai este, că rolul esențial l-a deținut Vasile Mălinescu. El este acela care a adunat cu acribie și a stocat materialul documentar, făcând posibilă apariția cărții. În 2005 se împlineau exact 50 de ani de la înființarea teatrului și a fost o ocazie fericită de a realiza o retrospectivă sentimentală și de a consemna traseul artistic al instituției într-un moment festiv, de bilanț. Monografia conține actul de înființare, un medalion al patronului spiritual, Victor Ion Popa, istoricul teatrului bârlădean, portrete ale echipei actorești, repertoriul celor 50 de ani de activitate, colocviile de regie, extrase din presă, formația instrumentală „Trandafir de la Moldova”, colectivele teatrului de-a lungul anilor, mesaje de felicitare și o colecție de fotografii ce conțin imagini ale evoluției artistice a instituției de la începuturi și până la data apariției monografiei. E o carte necesară din perspectivă istorică pentru instituția sexagenară de astăzi, care în 2020 va împlini 65 de ani.

Regizorul Vasile Mălinescu - ipostază în care s-a simțit mereu în elementul său - opta îndeobște pentru piesele cu priză la public, montând spectacole de o limpezime clasică, plăcute și accesibile. Nu avea orgolii elitiste, nu voia să epateze ci să convingă prin mesajul umanist intrinsec pieselor și spectacolelor. Altfel spus, era un profesionist ce-și reprima impulsurile vedetiste și evita "găselnițele" spectaculoase, dar false. Era sobru, exact și eficient. Înțelegea că arta este o dulce gratuitate, "o finalitate fără scop", cum a decretat un clasic, dar este datoare să emoționeze și să educe. Au rămas în

memoria iubitorilor de teatru câteva montări ce-i poartă pecetea: "Cine a ucis?" de Ștefan Berciu, "Dezertorul" de Mihail Sorbul, "Jocul de-a vacanța" de Mihail Sebastian, "Căsătoria" de N.V. Gogol, "Moartea unui golan" de Virgil Stoenescu, "Comedie de modă veche" de Alexei Arbuzov, "Fiicele" de Sidonia Drăgușanu, "Nota zero la purtare" de Virgil Stoenescu și Octavian Sava, "Take, lanke și Cadâr" de V.I. Popa, "Idolul și Ion Anapoda" de G.M. Zamfirescu, "Tichia cu clopoței" de Luigi Pirandello, "Miss România" de Sică Alexandrescu ș.a. Lista este mai lungă și cuprinde desigur seria de spectacole adresate copiilor, ceea ce atestă faptul că Vasile Mălinescu înțelegea sufletul infantil și socotea că este nevoie de imaginație, sensibilitate și spirit inventiv pentru a forma gustul estetic al celor mici.

lubea sexul slab și frumos. Era în această privință un filosof senin, sceptic și bine temperat. Știu că femeia - eterna poveste - l-a fermecat și ca atare a depus jertfe pe altarul ei de zeiță fascinantă.

Avea spirit de echipă și sentimentul camaraderiei. N-a făcut excese de niciun fel, ceea ce nu însemna că disprețuia micile plăceri lumești. Dimpotrivă. Echilibrul interior l-a ajutat să atingă vârsta senectuții luminoase, dincolo de bine și de rău.

Am fost prieteni de când ne știm. Eram compatibili: el născut pe 1 mai, eu - la 2 iunie. Am colaborat bine și mă bucur că am lăsat peste ani studiul monografic din 2005. Echipa actuală a teatrului, în frunte cu managerul ei, Marcel Anghel, are datoria să îmbogățească această carte cu noi contribuții documentare.

L-am văzut ultima dată pe Vasile Mălinescu în foaierea teatrului ce-și sărbătorea 60 de ani de la întemeiere. Vârsta începeuse să-și arate colții...

Odihnă veșnică, bunul meu prieten!

